

* LAIKMETS *

Ilgās pēc dzimtenes tālajā Sibīrijas taigā

Mr. 24

1944. g.

9. jūnijs

RM 0,30

ČETRPADSMITĀIS JŪNIJS

Nākošā nedēļā, trešdien, paiet trīs gadi no tās dienas, kad bolševiki ķērās pie latviešu tautas iznīcināšanas. Piepildījās tas, par ko runāja, bet kam tomēr negribēja ticēt. Piepildījās tā traģika, kas sākās ar pirmajām dienām, kopš bolševiki iesoļoja Latvijā, proti, cits pēc cita pazuda mūsu pazīstamie tautas darbinieki. Toreiz vēl likās, ka tā ir tikai politika, kas vērsta uz latviešu izcilām personām, kuŗas bolševiki sauc par buržuiem, bet jau drīz nobrieda pārliecība par mērķtiecīgu čekistu rīcību. Ja sākumā dažs labs domāja, ka viņu čekistu pirksts neķers, tad drīz tas pats varēja vērot, ka, neatkarīgi no kaut kādas vainas, ikviens, kas čekistiem bija nepatīkams, krita viņu rokās. Likās, ka nāve staigā pa Latvijas mājām un sētām, nevienu nežēlodama — „šodien tu, rīt es”. Arī tiem, kas gribēja bolševikiem pielāgoties un, tā sakot, kauca vilkiem līdz, draudēja tas pats liktenis.

Kāds lauksaimnieks, kam bolševiku laikā izdevās aizbēgt no Latvijas un atkal atgriezties mājās, man stāstīja, ka jau 1940. gada novembrī bolševiki bija devuši slepenu rīkojumu sagatavot sarakstus par tiem latviešiem, kas noskaņoti pret komūnismu. Viņam to izpaudis viņa pagasta vecākais un devis padomu jau laikus bēgt, jo pretējā gadījumā viņš arī iekļūstot sarakstā. Ja toreiz vēl bolševiku nolūks nebija skaidrs, tad nakts uz 14. jūniju parādīja, ko bolševiki nodomājuši darīt ar latvju tautu. 14. jūnija transports bija pirmais, kam vajadzēja sekot nākošajiem. Pēc bolševiku padzišanas no Latvijas, mūsu rokās nāca daudzi citi saraksti par aizsūtāmiem.

Karš glāba latvju tautu no pazušanas. Vācu kaŗapulkiem, kas satrieca bolševikus, latvju tauta uzgavilēja un sagaidīja viņus kā savus atbrīvotājus. Tikko bolševiki uzkundzējās Latvijā, latvju tauta jau ilgojās pēc atbrīvošanas. Cerība, ka angļi varētu palīdzēt, izgaisa. Vienīgi izredzes, ka starp Vāciju un padomiju varētu izcelties bruņots konflikts, iedvēsa un stiprināja latviešu tautā iztūribu un pārietību. Tiešām varēja vērot, ka bolše-

viki drudzaini gatavojās kaŗam. Katru dienu gaidīja kaŗa uzliesmojumu.

Bolševiku jūgu dabūja izbaudīt visi latviešu tautas slāņi. Reti kāda ģimene panāka bolševiku čekistu neskartā. Statistika ļauj ieskatīties tai drūmajā un satricinošajā ainā, kas atklājās acu priekšā, kad lasām par daudzajiem upuriem. Starp tiem nav vien virsnieki un kareivji, bijušie diplomāti un politiskie darbinieki, bet arī ierēdņi un strādnieki, studenti, skolnieki, pat sievas un bērni. Drīz pēc bolševiku padzišanas atrada vairākas vietas, kuŗas bija aprakti izvārdzināti, izmocīti un nogalināti mūsu tautieši. Nesen atrada liķus, starp kuŗiem uzzīmēja ģenerāli Goperu, ģenerāli Praulu, kuŗi bija arestēti un ieslodzīti, bet par kuŗiem neviens nekā vairs nezina. Tāpat nav zināms visu pārējo apcietināto liktenis, vai tos aizveda uz padomiju jeb šepat kaut kur nobendēja. Ar laiku varbūt vēl uzzursies uz jauniem liķiem, tāpat kā nūpat mēs dzirdam par izdarītiem atkarumiem Polockā.

Bolševiku gadā latvju tauta zaudējusi pavisam 34.250 cilvēku. No tā skaita līdz 14. jūnijam čekisti arestēja 6041 personu. Pēc tam vēl arestētas un nošautas 1355 personas. Par aizvestajiem nav nekādu skaidru ziņu, kur viņi novietoti un vai viņi ir sasnieguši gala mērķi. Pārbēdzēji, kas mums stāsta par apstākļiem padomijā un aizvestajiem, nedod mums pietiekošas informācijas.

Jau trešo reizi latviešu tauta atceras visus savus upurus baigajā bolševiku gadā un skumst par visiem, vai viņi miruši, vai vēl dzīvi. Sarkanbalt-sarkanais karogs pusmastā simbolizē mūsu tautas kopīgās sāras. Dievkalpojumi un sanāksmes mudina mūs neaizmirst tos, kas gājuši ciešanu ceļu, un aicina mūs darīt savu pienākumu pret tautu un tēvzemi. Līdz ar tiem, kas brīvprātīgi devušies uz fronti, un tiem, kas no jauna mobilizēti stāv sargu vietās, mēs visi aizmugurē cīnāmies pret to ienaidnieku, kas izpostīja mūsu dzīvi, laupīja mums brīvību un atņēma mums tik daudz dārgu dzīvību. Mūsu

cīņa turpinās. Tā nedrīkst rīmt. Netālu aiz mūsu zemes robežām skaņ lielgabalu dunoņa. Ienaidnieku bumbvedēji pārlido mūsu zemi un vairākās vietās izdara postījumus. Mēs nezīnām, ko rādīs nākošās dienas, bet mēs visi esam iesaistīti šai kaŗā pret tiem nevēriem, kas grasās mūs visus iznīcināt.

Ja latviešu starpā ir vēl kāds, kas atraujas no šīs cīņas, tad tas ir nosodāms. Tas nav vairs cienīgs, ka viņu sauc par latvieti. Tas acīm redzot grib latviešu tautas nāvi. Mēs nezīnām, cik tādu varētu būt, bet dažkārt nākas sastapties ar vienu otru, kas neskatās reāli uz tagadējiem kaŗa apstākļiem, bet sapņo un politizē pēc savas patikas. Diemžēl, tie ir pa lielākai daļai mūsu intelligentie laudis, kas domā par savu ērto dzīvi un, izrādās, no pagātnes vēl maz mācījušies jeb jau aizmirsuši, ko latviešu tauta bolševiku laikā pārdzīvojusi un izcietusi. Mēs nevaram iedomāties, ka īsts latvietis gribētu novēlēt savai tautai vēlreiz piedzīvot tās pašas mocības. Jāliek vēl vērā, ka bolševiki visur, kur viņi atgriežas, rīkojas vēl šausmīgāk nekā 1940. g. No visām pusēm ieplūst ziņas par zvērībām, ko viņi pastrādājuši. Var tikai vienu secināt, un tas ir: gadījumā, ja bolševiki iebruktu Latvijā, viņi visus, izņemot savus aģentus un komunistus, noslepkavotu. Lūk, kāds liktenis sagaida katru latvieti, kolīdz bolševiki pārrautu fronti un pārietu mūsu robežu!

Paldies Dievam, lielais tautas vaivums ir nacionāli noskaņots un apzinās, ka no cīņas iznākuma atkarājas mūsu tautas nākotnes jautājums. Mēs visi gribam dzīvot savā zemē un pamazām atkal celt bolševiku sagrauto tautas ēku. Mēs redzam, ka šai ziņā neviens cits nevar palīdzēt kā vien Vācija. Ja tā uzvar un satriec bolševismu, tad mums ir cerība, ka mēs kā tauta pastāvēsim un ka mūsu asinis arī nebūs vērtīgi lijušas. To pienācīgi respektēs un novērtēs un ļaus mums tāpat, kā savā laikā pēc brīvības cīņām, celties. Citā ceļā mums nav, ja mēs gribam panākt Latvijas ļābklājību. 14. jūnija atceres diena liek no jauna mums iegaumēt, ka šī ir vienīgi pareizā nostāja šai liktenīgajā brīdī.

Visi tie, kas novirzās no šīs politiskās līnijas, iet savu ceļu un musina uz ko citu. Šķel mūsu tautas vienprātību. Tie ir ļaucēji un kaitnieki. Tie ir kā nerātņi bērni, kas saņēmuši sodu, drīz vien to aizmirst un prasās pēc jauna pēriena. No tiem mums nevien jānovēršas, bet tie jāatmasko. Visai tautai jāzina un tāpat mūsu leģionāriem, kas aizmugurē nestrādā, negrib cīnīties, bet darbojas ar šķelšanu un kūdīšanu. Mūsu tautas upuri, mūsu asinis, 14. jūnija atceres dienā viņus apsūdz!

Dr. V. Sanders.

Baltu krustu mežs Rīgas kapos stāsta par baigā gada ciešanām un aicina uz nepiekāpiģu cīņu. „Laikmeta” uzņ.

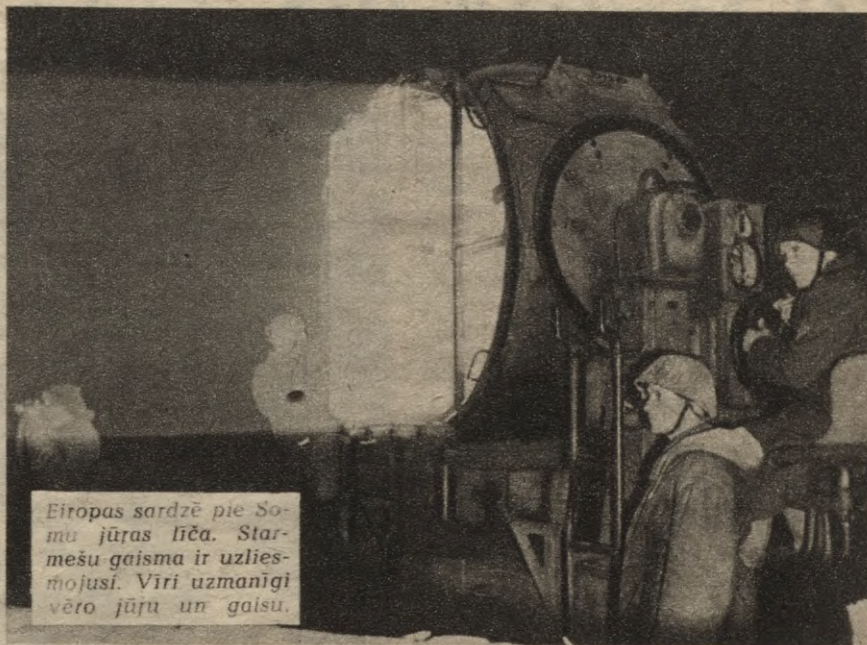
VĪRI CĪNĀ

Eiropas ienaidnieki sakopuši visus spēkus, lai sagrautu mūsu kultūru, iznīcinātu mūsu skaistās pilsētas un ciemus un pārvērstu Eiropu tukšnesi!

Ienaidniekam vairs nepietiek ar to, ka sakoncentrējis milzu spēkus, tas triecas pret Eiropas fronti. Ienaidnieka lidotāji pārļido klusos laukus un ar ložmetēju uguni uzbrūk sējējiem, ganiem un atsevišķiem gājējiem, tā pārvēršot karu par mierīgu civiliedzīvotāju medībām.

Šī necilvēcīgā rīcība liecina par ienaidnieka nevarīgajām dusmām, redzot, ka nekas nespēj sagraut Eiropas tautu nervus un stāju. Šai gatavībai cīnīties un aukstasinīgi uzvert katru ienaidnieka sitienu pamatā ir gars, kas valda Eiropas tautu armijās.

Ikvienam, kas dažkārt sāk šaubīties par mūsu uzvaru, pietiek paraudzīties mūsu karavīru nopietna-

Eiropas sardzē pie Somu jūras līča. Starbešu gaiss ir uzliesmojusi. Vīri uzmanīgi vēro jūru un gaisu.

Atkal no ienaidnieka atgūtas jaunas teritorijas. Grenadieru nemilīgi dodas uz priekšu.

jās, mierīgajās un uzvaras gribas pilnajās sejās, lai zinātu, ka šie cīnītāji ir drošākās bruņas Eiropas kultūras pastāvībai un mūsu kontinenta tautu brīvībai.

Vīri cīnā kāj mūsu brīvību. Šie vīri ar savu varonību ik dienas stiprina mūsu apziņu, ka nevar būt tādu briesmu, ko nespētu pārvarēt cilvēki, kuriem mīļa sava tauta.

Vienmēr modrs mūsu karavīrs vērs savu skatu pret ienaidnieku, lai būtu gatavs uzņemties cīņu. Mums jābūt līdzīgiem šiem vīriem savā darbā. Mums jābūt tiem, kas visiem spēkiem cenšas atbalstīt kauju vīrus, lai kļūtu tikpat līdzvērtīgi savas tautas locekļi, kādi ir karavīri.

Un gluži tāpat kā mūsu karavīri pratusi un prot cīnīties gan tālajos ziemeļos, Padomijas stepēs vai dienvidu kalnos, gluži tāpat mums jāprot cīnīties mūsu darba frontē.

„Vīri, cīnā!” tas ir sauklis, kam jāvada mūsu domas un rīcība. Fa.

Soseja iekarota. Tūlīt aiz liesmu metējiem ieņēmusi pozīcijas smagā artilērija un apkaro bolševikus, kas gatavojas prettriecienam.

ZEM VACLAVA ĒRĢĻA SPĀRNIEM

Bohemijas un Morāvijas protektorātā jaunatne jau divus gadus vienota īpašā kurātorijā, kuras ārējos simbolus pauž Vaclava ērģlis uz čehu nacionālo krāsu pamata. Ka šī kurātorija samērā īsajā darbības laikā ieguvusi visplašāko aprindu simpātijas, to apliecina tās lielais dalībnieku skaits — pusmiljons čehu jauniešu savas organizācijas rindās raiti soļo laikmetam līdz un saulainai Eiropas tautu nākotnei pretim. Pusmiljons organizētu čehu jauniešu, tas nozīmē, ka katrs trešais čehu jauniešs ir kurātorijas loceklis, jo protektorātā pavisam ir pusotra miliona jauniešu 10—18 g. vecumā. Šie jaunieši gatavojas tam lielajam un skaistajam jaunzūves darbam, kas sāksies pēc šī kara, kad vienotā Eiropa sev būs izcīnījusi patiesu brīvību tālāk kopt un veidot savu dzīvi un tūkstošiem gadu seno kultūru. Jautāts par čehu jaunatnes darbu, Bohemijas un Morāvijas jaunatnes audzināšanas kurātorijas ģenerāreferents Dr. Fr. Teuners pastāstīja:

„Mūsu mērķis — dot vienotu audzināšanu čehu jaunatnei ārpus skolas un ģimenes, attīstīt tās fiziskās spējas un garīgos dotumus harmoniskā personībā. Mūsu devīze: „Es kalpoju” ir agrākā Bohemijas ķēniņa J. fon Luksemburga vārdi. Tos mēs saprotam kā uzticīgu kalpošanu savai tautai un Lielvācijai, kuŗas ietvaros mēs dzīvojam. Mūsu sveiciens — „Vadonim un tēvzemei — heil!”

Lielu vērību čehu jaunatnes kurātorija pievērs sportam. Apriņķos notiek sacensības dažādās sporta nozarēs un disciplīnās, bet visa protektorāta mērogā — plašas finālsacīkstes un lieli sporta svētki, kas iz-

Bohemijas un Morāvijas jaunatnes audzināšanas kurātorijas ģenerāreferents Dr. Fr. Teuners.

Čehu jaunatnes organizācijas loceklis.

veršas par iespaidīgu čehu jaunatnes ķermeniskās sasniegumu demonstrāciju.

Čehu jaunatnes kurātorija vada un kārtro arī strādājošās jaunatnes atvaļinājumu lietas. Tā ar saviem vadītājiem un pārējo personālu uztur pavisam 20 nometnes, kur strādājošā jaunatne var labi atpūsties, piekopt dažādas sporta nodarbes un, ja būtu nepieciešams — saņemt arī ārstniecisko palīdzību.

„Mākslu jaunatnei!” Atzīstot nepieciešamību un svarīgumu arī jaunatnei sniegt labu un augstvērtīgu mākslu, čehu jaunatnes kurātorija dod iespēju saviem dalībniekiem desmit reizes gadā apmeklēt labas teātra un operas izrādes, koncertus vai noskatīties vērtīgas filmas. Šo skaisto jaunievedumu kurātorijas dzīvē, ko sevišķi iecienījuši visi dalībnieki, ievadīja Smetānas „Pardotās līgavas” izrāde Prāgas Nacionālā teātrī.

„Rādi, ko tu vari!” Tā saucas sacensība, kuŗā piedalās tūkstošiem čehu jauniešu. Šī sacensība grib noskaidrot jauniešu dotumus mūzikā, literatūrā un rokdarbos. Jauniešu koncertos, dzejas un prozas darbos un dažādos daiļamatniecības izstrādājumos izpaužas šo sacensību rezultāti, un bieži vien tie ir ļoti augsti vērtējami. Izcila atzinība un godalgas savukārt jauniešiem dod pelnīto gandarījumu par sacensībai veltītajām pūlēm un ziedoto enerģiju.

Daudzdzūburains kā Bohemijas kalnaino mežu ozols ir čehu jaunatnes kurātorijas darbs. Un ja kara laikā ceļniekam klusās Moldāvas krastos vai Zelta pilsētās — Prāgas ielās gadās sīkt dedzīgos jauniešus ar Vaclava ērģļa nozīmi pie krūtīm, tad viņam jāzina, ka arī te ir jaunatne, kas, nesavtības un tīra deālisma apģarotā, Eiropas sirdī cīnās par šā kontinenta nākotni un savus jaunus spēkus ziedo kopējas uzvaras sasniegšanai.

R. C.

JAUNAS ATZIŅAS PAR CILVĒKA UZTURU

Atziņas par uzturu var šķirot divās grupās: vienā ietelp standartatziņas, kas zinātnē nostiprinājušās jau kopš laba laika un vairs nemainās; otrā grupā tad liekamas visādas „modernās” atziņas, dažādi pēdējo gadu atzinumi un jaunatradumi. Parasti mēs visvairāk interesējamies par šiem jaunatradumiem, pieķeramies kādai jaunai mācībai vai atradumam un ceram ar to panākt spēka guvumu un veselības uzlabojumu. Diemžēl tomēr gadās, ka jaunā mācība nav pietiekoši kritiski pārbaudīta un pēc kāda laika ar vispārīgākiem un plašākiem pētījumiem zinātne pierāda tās maldību. Tā kādreiz valdīja uzskats, ka vislabākā un vērtīgākā viela esot spirts. Tas nevien dodot spēku, bet dziedinot visas kaites. Reiz atkal lielā godā bija cukurs, ko uzskatīja par visveselīgāko uztura vielu un ieteica patērēt lielos daudzumos. Pašreiz lielā cieņā nākuši vitamīni. Ar tiem cer sasniegt to, ko vēl nav izdevies ne ar vienu no kādreizējiem uztura speciāllīdzekļiem: spirtu, cukuru, olbaltumvielu preparātiem, dzelzi un citām minerālvielām. Tomēr tagad, kad zinātnē vitamīnu jautājumi jau plaši noskaidroti, var diezgan droši apgalvot, ka arī vitamīnu nozīme bieži vien pārmērīgi izcelta.

Pievēršamās modernām atziņām par uzturu ir no vienas puses nevērtama, jo tā var novest pie galējībām, kas nāk veselībai par jaunu. Tomēr, no otras puses, zināmai ticībai, piem., kādas zāļu tējas vai sīpolu brīnīšķīgajam spēkam, ir tā laba īpašība, ka ar to vien jau tiek gūti panākumi. Senos laikos cilvēki ticēja cukuram, tādēļ tas arī labi līdzēja.

Tagadējais „modēs sauciens” ir — vitamīni. Spēcīgi skan vēl arī sauciens pēc minerālvielām. Par pārējām vielām maz domā, it kā tās nemaz nebūtu vajadzīgas. Bet vai tā ir pareizi? Nē! Katram, kas interesējas par jauniem atklājumiem uztura jautājumos, vienmēr būtu vispirms jāapskatās — ko eksaktā zinātne līdz šim teikusi. Arī mēs šeit tad īsumā atzīmēsim dažus svarīgākos standartatziņumus, kas paliek spēkā vienmēr, un tikai pēc tam apskatīsim dažas modernās uztura problēmas.

Cilvēka organismam vajadzīgs uzturs sekojošu iemeslu dēļ. Ar uzturu organisms saņem tā uzbūvei un remontam nepieciešamās vielas, pirmā kārtā ūdeni, proteīnus jeb olbaltumvielas, taukvielas un lipoidus, kā arī dažādas minerālvielas. Bez tam organisms ar uzturu saņem ogļhidrātus, taukvielas un proteīnus, ko izlieto kā enerģijas avotus. Mūsu ķermenī ir siltāks nekā apkārtnē. No kā siltums lai rastos? Krāsns siltst tad, kad tajā sadedzinām kurināmo. Arī mūsu ķermenis sadedzina kurināmo, tikai ne tā kā krāsns, bet īpatnējās oksidācijas norisēs, kas notiek bez liesmas un dūmiem. Kā kurināmo izlietojam galvenā kārtā ogļhidrātus un taukus, bet tam pašam nolūkam var izlietot arī proteīnus. Kā siltuma enerģijas mēru lieto kaloriju. Viena lielā kalorija ir tas siltuma daudzums, kas vajadzīgs, lai 1 litru ūdens sasildītu par 1 gradu. Pieaugušam cilvēkam, atkarībā no ķermeņa svara un nodarbes, 24 stundās vajag ap 1500—5000 kaloriju. Visvairāk kaloriju spēj dot taukvielas — 9,3 kal no katra grama. Turpretim 1 g proteīnu vai ogļhidrātu (cukura, cietes) dod tikai 4,1 kal. Parasti kā kaloriju devējus visvairāk patērējam uztura vielas, kurās atrodas ciete, tātd ogļhidrātus. Tādi ir maize, kartupeļos, miltu ēdienos. Maizē ir ap 48 proc. ogļhidrātu, bet kartupeļos 20 proc. Sīpoos ir 8 proc., burkānos 7 proc., bet rādīsos tikai 3 proc. ogļhidrātu. Gaļā un olās ogļhidrātu tikpat kā nav. Cukurs ir tīrs ogļhidrāts, kam vēl tā priekšrocība, ka tas organismā pilnīgi tiek izmantots. Tas pats

sakāms par medu. Vēl vērtīgākas par cukuru tīras taukvielas: kausēti tauki, augu eļļas, zivju eļļa. Šais produktos ir ap 96 proc. tīru taukvielu. Sviestā un margarīnā ir ap 81 proc. taukvielu.

Ūdens, proteīni, lipoidi un minerālvielas ir galvenais organisma uzbūves un atjaunošanas materiāls. Vecu vielu daļiņas noārdās, to vietā nāk jaunas molekulas. Tāpat kā pastāvīgi griežam matus un nagus (un mazgājoties noberzām ādas daļiņas (kā mati, tā nagi un āda sastāv no proteīniem) un to vietā atkal uzauģ jaunās daļas, tāpat mainās mūsu organu šūniņas un asinis. Piem., asinīs ir 77—81 proc. ūdens un 19—23 proc. cietu vielu, no pēdējām 14—16 proc. ir haimoglobīna, kas ir sarkanās krāsas proteīns. Bez tam 4—6 proc. ir vēl citu proteīnu. No lipoidiem ievērojamākās vielas ir holesterīns un lecitīni. No minerālvielām mums vienmēr vajag nātrija chlorīdu jeb vārāmo sāli, bez tam kaliju, magniju, kalciju, fosfora skābi, dzelzi un ziedīgās daudzums pat tādas vielas kā varu, arsēnu, mangānu, cinku, jodu, broma, fluoru un varbūt vēl daudz ko citu. Sāli liekam klāt ēdienam, kas itin pareizi, jo barībā, kam sāls netiek pielikta, sāls saturs drūsku par mazu. Viena no svarīgākām jaunajām atziņām par minerālvielām tā, ka jābūt minerālvielu līdzsvaram, t. i. nav labi, ja kāda minerālviela tiek uzņemta lielā pārsvarā, bet citas pārāk maz. Nātrija chlorīda arī jāuzņem vairāk nekā citu sāļu, jo asinīs ir 0,18—0,24 proc. nātrija un tikai 0,16—0,20 proc. kalija, bet dzelzs, kalcija un magnija vēl daudz mazāk. Svarīgi arī tas, ka augu produktos, ko lietojam uzturā, kalija ir vairāk nekā nātrija. Patērējot dabisku, jauktu uzturu, visas minerālvielas organismam tiek pievadītas pietiekošos daudzumos (izņemot nātrija chlorīdu). Minerālvielu trūkums varētu rasties tikai tad, ja pārtīktu gandrīz vienīgi no tīriem taukiem, cukura, baltiem miltiem un līdzīga mākslota, uzturs, kur nav visu augu un dzīvnieku sastāvdaļu.

Tas pats sakāms par lipoidiem, proteīniem un ūdeni. Ūdens ķermenim visnepieciešamākā viela. Ar to nav teikts, ka vienmēr jādzer ūdens, jo barībā arī ir ūdens, un nevien vīrumos un citos šķidrums, bet arī gaļā, augļos, saknēs, maizē, olās u. c. Ūdens, sevišķi visādu minerālūdeņu dzeršana, arī kādreiz bija modes lieta. Zināma nozīme tam var būt ārstniecībā, bet „stiprināšanai” tāda ūdeņu dzeršana neko nedod. Dzerot daudz ūdens vai citus šķidrumus, piem., alu, ķermenis gan iekšēji skalojas, bet tam līdz nāk arī savi ļaunumi, piem., nieru piepūle.

Daudz jaunu atziņu uztura mācībā ir par proteīniem un lipoidiem. Tomēr arī šeit praktiski vissvarīgākais ir atzinums, ka, patērējot dažādīgu jauktu augu un dzīvnieku valsts uzturu, saņemam vajadzīgos lipoidus un arī proteīnus. Bet cik vajadzīgs šo vielu? Sevišķi daudz šai zinātnē diskutēts proteīnu jautājums. Vecās dienas normas pieaugušam bija ap 150—200 gramu. Pirms dažiem gadu desmitiem radās jaunās strāvas, kas apgalvoja, ka tik lielas proteīnu normas esot kaitīgas, ka pietiekot pat ar 20—30 g dienā. Tagad zinātnieki vienojusies, ka pietiekošais proteīna daudzums ir ap 50—80 g dienā. Der arī zināt, ka proteīni ir dažādas uztura vielas, piem., gaļā to ir ap 15—20 proc., pienā 3,3 proc., olās 5,5 proc., sieros ap 20—30 proc., maizē 4—7 proc. Ļoti svarīgi ir jaunākie atzinumi par proteīnu pilnvērtību. Šo jautājumu pie tam vēl nevar uzskatīt par galīgi atrisinātu, jo proteīni ir vissarežģītākās dabas vielas. Kamēr ogļhidrātu, tauku, lipoidu un minerālvielu ķīmiskā daba sen noskaidrota, par proteīniem to teikt nevar. Sarežģītās

proteīnu sīkdaļiņas sastādītas no apm. 20 dažādām aminoskābēm. Aminoskābes gan ir samērā vienkāršas vielas, ar mazām sīkdaļiņām, kas sastāv no dažiem desmit atomiem (tur ir skābekļa, oglekļa, ūdeņraža, slāpekļa un dažās arī sēra atomi), bet ļoti dažāds var būt šo 20 aminoskābju saistības veids jeb tā kārtība, kā tās sakārtotas proteīna molekulā. Bez tam proteīni ļoti dažādi. Dažos proteīnos trūkst dažas aminoskābes, piem., želatīnā nav t. s. triptofana, bet rīsa proteīnā nav lizīna. Cilvēka organisms spēj sev vajadzīgos proteīnus būvēt no jau gatavām aminoskābēm. Vai tas spēj izgatavot arī dažas aminoskābes, tas apšaubāms. Ar plašiem ēdināšanas izmēģinājumiem pierādīts, ka žurkas nespēj iztikt bez lizīna, triptofana, histidīna, leicīna, un vēl dažām citām aminoskābēm, bet tās spēj izgatavot tādas aminoskābes kā glikokolu, glutamīnskābi, prolīnu, tirozīnu un vēl dažas. Zemāko organismu šūniņas parasti spēj vairāk nekā augstāko, tādēļ ir pamats iedomāties, ka cilvēka šūniņu spējas sintezēt aminoskābes gan būs vēl mazākas nekā žurkai. Tādēļ drošāk turēties pie pilnvērtīgiem proteīniem, kurus ir visas aminoskābes. Tāds proteīns ir, piem., piena kazeīns, kurā daudz ir biezpienā un sierā. Interesanti tomēr tas, ka arī rudzu un kviešu graudu proteīnos ir visas nepieciešamās aminoskābes. Pielēji agrākiem uzskatiem, tātd labības (rudzu, kviešu, miežu, auzu) proteīni, dibinoties uz jaunākām analizēm jāatzīst par pilnvērtīgiem.

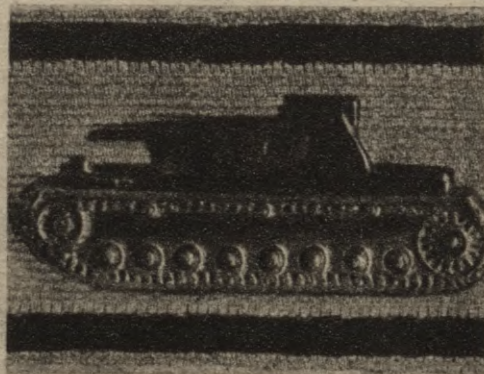
Un vitamīni? Cilvēka organismam bez minētajām vielām vēl vajag rindu papildvielu, un dažas no tām sauc par vitamīniem. Vitamīni dabā ir augos un dzīvniekos, un, kad apēdam augus un dzīvniekus, tad arī saņemam visus nepieciešamos vitamīnus un vēl citas izpētītas un neizpētītas papildvielas, kas dabā mazos daudzumos. Kādu laiku valdīja bažas, ka vitamīni esot tik vārgas vielas, ka, uzturu karsējot, pilnīgi aizējot bojā. Plaši sistematiski pēdējo gadu desmitā veiktie pētījumi tomēr pierāda, ka normālā uzturā sagatavošanas gaitā tie bojā tikai niecīga daļa vitamīnu. Vitamīnu trūkuma radītās slimības pie mums reti sastopamas. Viegli pārliecināties, ka arī uzdotās vitamīnu normas, sevišķi C-vitamīna normas (ap 50 mg dienā) reti tiek saņemtas; tomēr organisms necieš, ja vien tas citādi atrodas puslīdz veselīgos apstākļos. Sevišķi ziemu un pavasari, kad C vitamīnu gūstam gandrīz vienīgi no kartupeļiem, normu reti kad saņemam, jo tad vajadzētu patērēt ap 1 kg kartupeļu dienā. Par modes lietu tagad kļuvusi vitamīnu preparātu lietošana, lai spēcīnātos un izvairītos no slimībām. Tie ir lielā mērā maldī. Arī papildvielas mums vajadzīgas dabiski līdzsvarotos daudzumos, bet, ja ņemam vienu vai otru papildvielu pārsvarā, tas var diezāk kaitēt, nekā nākt par labu. Un kā gan zināt, ka noguruma cēlonis tieši ir B vai C vitamīnu trūkums? Tā vienmēr būs tikai hipoteze. Ja nu kāds tomēr sevišķi tic vitamīnu preparātu brīnīšķīgal iedarbei, tad vienu gan derētu ievērot: tos labāk lietot mazāk nekā vairāk. Sevišķi bīstami ir lielāki D-vitamīna (vigantola) daudzumi, kas var radīt pat saindēšanos. Daudz ieteicamāk par tīriem vitamīnu preparātiem lietot uztura vielas, kurās ļoti daudz vitamīnu. Daudz A un D vitamīnu ir zivju eļļā, daudz B-grupas vitamīnu raugā, aknās un graudu ārējās daļēs, bet lētākais C vitamīnu avots ir skābētu kāpostu sula. Tagad pavasari, orotams, cik iespējams, jāizmanto svaigie dārzeņi — rabarberi, skābenes, salāti. Ļoti daudz C vitamīnu un citu labu vielu ir svaigajos egļu skuju dzinumos. Visi vitamīni cilvēkam nepieciešamās daudzuma atieksmēs ir pienā. Dr. J. Jūra.

VĪRS PRET TANKU

1940. gada jūnijā bolševiki mūs pārsteidza ar tankiem. Un veselu gadu viņu agitatori nemitējās slavēt tankus. Drīz mēs arī sapratām, ka tam ir dibināts pamats: paredzamais bolševisma uzvaras gājiens nebalstījās vis uz komūnisma murgu idejām, bet tikai uz tanku masām!

Kaļam izplešoties, tas pārvērtās par istu tērauda milzeņu spēkošanos austrumos, rietumos un dienvidos. Radās īpašas kaļaspēka vienības tanku apkaļošanai. Mašīnas stājas pretim mašīnām, bruņu sitējas granātas pretim bruņām. Un tomēr, kaļā ziņojumus lasot, sirds iepukstas straujāk, kad godam piemin vīrus, kāš pa vienam vai diviem stājas cīņā ar tanku un to uzvar. Kā tas iespējams? Vai jauns pierādījums prātnieka domai, ka gars stiprāks par materiju? Galvenām kārtām — jā, bet ne gluži tā, jo vīrs, kas stājas divkaujā ar tanku, vispirms to iepazīs visos sīkumos un neiet tam pretim gluži kailām rokām. Pret tērauda milzeņa bruņu plāksnēm, ložmetējiem un lielgabaliem tas iziet ar... benzīna pudeli, rokas granātu saišķi vai mīnu. Likts — drusku par maz, bet divkaujā uzvar cilvēks, nevis tanks!

Tanka iznīcinātājam vajadzīgi stipri nervi. Tam jānoslēpjas grāvī vai bedrē un jāpielaiž tanks pavisam tuvu, pat gaļam vai pāri sev! Tad viņš var sākt rīkoties, jo tanka ložmetējiem un lielgabaliem ir „nospēka leņķis“, kurā tas nespēj skart uzbrucēju kaļavīru. Tanka apkalpei kaujas laikā nav arī plašāka redzes aploka: pa šauro skatāmspraugu tie redz tikai zināmā attālumā un virzienā. Tanka iznīcinātājs ar veiklu miglas granātas metienu var pilnīgi apstulbināt savu drausmīgo pretinieku. Viņa rīcībā ir dažādi paņēmieni: viņš var mest diska mīnu, cenšoties trāpīt vārigās kāpurvažas vai tanka pavēderi. Viņš var lietot saitē iesietu velkamo mīnu, ja iepriekš varējis novietoties tādā vietā, kur tankam katrā ziņā jāvirzās gaļām (kādā spraugā starp drupām, pie ceļa starp purva slīkšņām). Viņš var veikli uzlēkt uz tērauda milzeņa un nolikt šķīvja mīnu tanka „vannas“ un lielgabala torņa starpā. Šis ir visideālākais, bet arī visbīstamākais tanka iznīcināšanas paņemiens, jo atliek pārāk maz laika nolēkt un paslēpties, lai arī pats neuzietu gaisā. „Tankkodiš“ var iemest rokas granātu tanka lielgabala stobrā, dažreiz var pacelt lūkas vāku un ielingot pa to rokas granātu saišķi, var triekt pret tērauda milzeni degvielu pudeli.... Visu to var un arī dara — pēc apstākļiem un vajadzības, bet visos gadījumos vajag norūdītu nervu un apzinīga kaļotāja drosmes. Ka Eiropas aizstāvjiem šo īpašību netrūkst, to pierāda milzīgie ienaidnieka tanku zaudējumi, un katram pretimnācējam to rāda tanka tuvciņas uzvarētāja zīme uz grenadierja mudiņa piedurknes. L. K.

Vīrs divkaujā uzbrūk tankam! Izšķirīgais mirklis ir klāt: grenadieris uzlēcis uz bolševiku tanka un pabāž šķīvja mīnu starp lielgabala torni un tanka ķermeni. Vēl dažas sekundes, un mīnai sprāgsnot, tornis uzlidos gaisā. Grenadierim vēl jāpaspēj nolēkt un paslēpties kādā bedrē.

Par katru tuvciņā ar „kailu roku“ uzvarētu tanku kaļavīrs saņem šādu zīmotni.

Zīmējumā ar svītrām (a) apzīmēti tanka „nospēka leņķi“, kurš uzbrucējs grenadieris var rīkoties diezgan droši — tanka ieroči viņu neskaļ. Ar (b) apzīmētais aplis ir tas atstatums, no kuŗa uz āru tanks bīstams katram, kas nav aizsegā.

(H. Liska zīm. „B. Il. Zeit.“)

Pa Vidzemes pērļu zvejnieku pēdām

1694. gada 22. decembrī viņa majestāte zviedru karalis Kārlis XI parakstīja visaugstāko rīkojumu, ar ko par Vidzemes, Igaunijas un Ingermanlandes pērļu zvejas inspektoru iecēla kādu cienījamu vīru, vārdā Kreiju. Augstajai valdīšanai bija nācis ausīs, ka šejienes zemniekiem esot zināmas pērļu atrašanās vietas un ka tie tās zvejojot un iegūtās pērles pārdodot maskaviešiem. Ar ķēniņa pavēli un jaunieceltā inspektora gādību tad nu šādām nebūšanām vajadzēja izbeigties. Pērļu zveja bija kļuvusi par kroņa regāliju. Kroņa muižās neviens, lai kas tas būtu pēc sava stāvokļa un kārtas, nedrīkstēja zvejot pērles bez inspektora atļaujas un viņam jeb tā palīgiem klāt neesot. Privātmuižu īpašniekiem pērļu zveja gan atļauta, taču ar inspektora ziņu un ja tam atrastās pērles tiek uzrādītas. Vienīgi tad, ja kronis neizlieto savas pirkšanas pirmtiesības, pērļu īpašniekiem ir vaļā darīt ar tām pēc sava prāta.

Pērļu tirdzniecību ar Maskaviju ķēniņa pavēle gan izbeidza, taču kronis ar to maz ko ieguva. Inspektoram Kreijam par lielu nepatīkšanu pērles nepiegādāja gandrīz nekad. Ar lielām grūtībām nabaga inspektoram un tā palīgiem izdevās sameklēt zemniekus, kas zināja par pērļēm un bija ar mieru uzrādīt to atrašanās vietas. Šie nu stāstīja, ka pērles atrodamas vienīgi upēs ar skaidru avotu ūdeni un īsti tajās, kurās piemājojot nigati (foreles) un smērdeles (smerlīņi). Šādās upēs tās nu dzīlās vietās, kur esot daudz smilšu un grants, gulot dziļi ierakušās cita pie citas. Pērles nedrīkstot zvejot pirms jūlija vidus līdz augusta vidum, jo tad tās vēl neesot nobriedušas. Interesanti, ka arī chronists Dionīzijs Fabricijs jau XVII gs. sākumā, vēstīdams par Vidzemes pērļēm, tāpat runā par pērļu „nobriešanu”. Vidzemes pērles, ja tās labi nobriedušas, varot noturēt par austrumzemju pērļēm. Tikai zemnieki lāga nezinot pērļu nobriešanas laiku, tālab labas pērles iegūstot retumis.

Daudz labāk veicās kādam citam pērļu zvejas inspektoram Hedenbergam. Šis daudz pieredzējušais zviedrs, kas savā jaunībā starp citu bija arī ceļojis pa Austrumindiju, beidzot nokļuva Igaunijā, kur krievu ķeizarienes Elīzabetes laikā kļuva par pasta komisāru Virījas apriņķī. Šis amats nebija smādējams, bet kādā jaukā dienā Hedenbergu atļāida, un tas, pēkšņi sajutis ilgās pēc dzimtenes, posās atgriezties Zviedrijā. Bet dekainajam zviedram par nelaimi jeb varbūt arī par laimi, izrādījās, ka aprūcies ceļa naudas. Ilgi nedomādams, tas griezās pie Kolkas muižas īpašnieka grāfa Stēnboka ar priekšlikumu zvejojot grāfam tā īpašuma ūdeņos pērles, par ko tas savukārt samaksātu viņam 50 rubļu ceļa naudas. Stēnbokam nebija nekāda patīka izšķiest naudu šķietami nezināmam pasākumam, un tas Hedenberga priekšlikumu noraidīja. Kaut kādas ziņas par pērļu atrašanos Vidzemē un Igaunijā Hedenbergam tomēr ir bijušas, jo pēc neveiksmes ar grāfu, tas devies uz Pēterpili un piedāvājis senātam Vidzemes un Igaunijas upēs un ezeros sazvejojot augstvērtīgas pērles, ja vien valdība tam izdotu pilnvaras un naudu. Hedenbergam laimējās, un tas 1746. gadā dabūja ne tikvien pilnvaras un naudu, bet arī kareivjus, kuru aizsardzībā tas droši varēja uzsākt pērļu zveju jebkurā īpašumā. Un, atspīdēdams grāfam Stēnbokam, tas vispirms devās uz

tā muižu, kur Kolkas ezerā tam tiešām laimējās atrast dažas skaistas un vērtīgas pērles, ko tūdaļ nosūtīja ķeizarienei Elīzabetei. Kā atmaksu par centīgo dienestu Hedenbergs saņēma 300 rubļu algas pielikumu un rīkojumu ieņemt ar kareivjiem visas tās vietas, kurās pērles sastopamas. Bet muižniekiem, zemes īpašniekiem, kā atlīdzību pavēlēts izmaksāt par katru loti (0,013 kg) prāvāko pērļu 60 rubļus, bet par sīkāko 30 rubļus. Hedenbergs nu sāka rīkoties pārāk kundziski, un savās īpašuma tiesībās aizkartie muižnieki sāka sūdzēties par tā it kā patvarīgo rīcību. 1749. gada 12. maijā tad nu iznāk otra rīkojums, kas gan apstiprina inspektora Hedenberga tiesības, taču ar zināmiem ierobežojumiem par labu zemes īpašniekiem.

Hedenbergam izdevās iegūt Krievijas galmam krietni daudz vērtīgu pērļu. Ja ne tieši viņš, tad gan tā daudzie sekotāji, kas ar visiem bargajiem aizliegumiem zvejoja pērles „uz savu roku”, ir vainojami pērļu straujā izmiršanā Vidzemē. Jau dažus gadus desmitus vēlāk Hupels savā „Topographische Nachrichten” gan min ap 40 ezeru un upīšu, kur pērles atrodamas, tak tūdaļ piebilst, ka parasti to zvejošana diez vai atmaksājoties. Reizēm tomēr laimējās. Tā, piem., 1812. gadā Vietalvas barons Pālens licis pagatavot pērļu rotu no Vidzemes pērļēm, starp kurām dažas bijušas ļoti skaistas, zirņa lielumā. Šad un tad par pērļu atrašanu dzirdēja arī pēc pirmā pasaules kara.

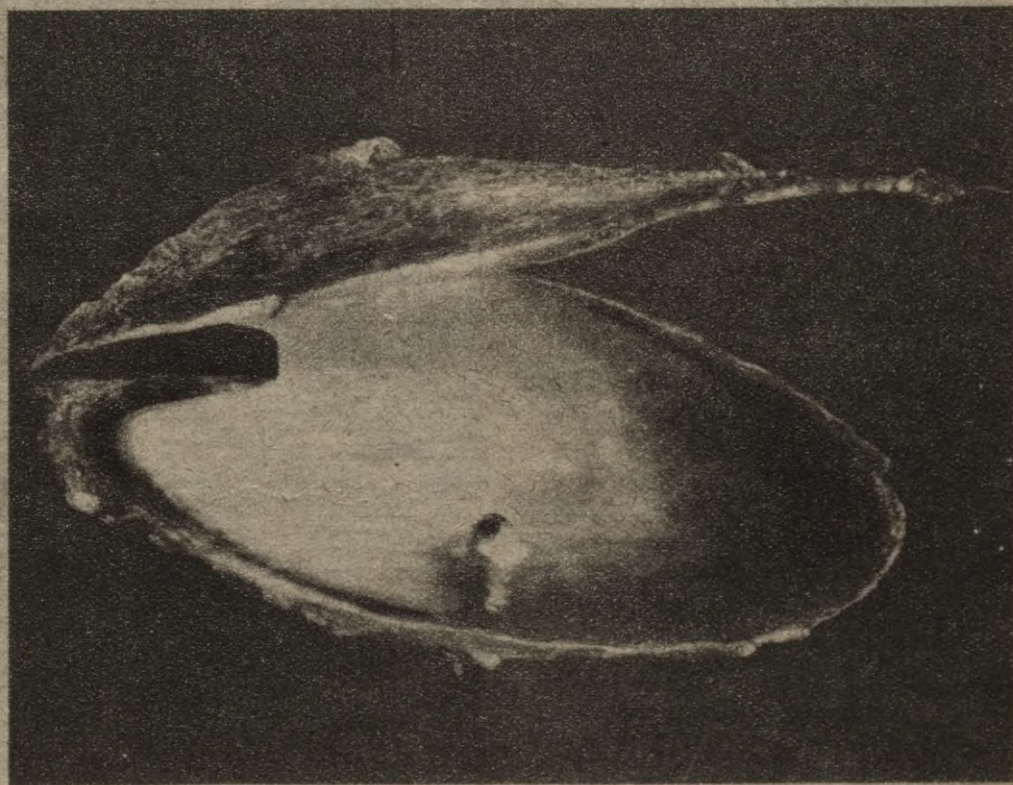
Lai gan teorētiski pērles var radīt visas gliemeņu sugas, kas atdala perlamutru, taču praksē tās atrodamas tikai pie dažām gliemeņu sūgām. Latvijā pērļu gliemeņu nosaukumu pelna lielā upju pērle (Margaritana margaritifera L.) un resnā upes gliemene (Unio crassus Retz). Kādreiz lielā upju pērle bija jo plaši izplatīta. Tagad pērļu „zvejnieku” neapdomīgās un neprātīgās rīcības dēļ tā atrodama retās vietās

un arī tad gluži „niecīgā” daudzumā. Dazi domā pat, ka nav vairs tālu tas laiks, kad par to lasīsim tikai grāmatās. Jo pat tur, kur tās vēl sastopamas, atrod galvenā kārtā tikai vecus dzīvniekus bez jaunajiem. Nebūtu arī brīnums, ja tā notiktu, jo caurmērā uz 100 pērļēm atrodama 1 pērle, un tikai 1 no 18 šādām pērļēm ir vērtīga. Tātad, lai iegūtu 1 vērtīgu pērli, jānogalina 1800 pērļu. Ievingrinājušies pērļu zvejnieki pērļēm nekaitē, jo prot ar sevišķu panēmienu atvērt gliemenes vāciņus, pie tam nepārraujot slēdzējmuskuļus un redzot, ka gliemenē pērles nav, palaiž to atpakaļ ūdenī gluži veselu. Bet šādu speciālistu ir maz.

Daudz plašāk izplatīta ir resnā upes gliemene, kas atrodama gandrīz visās upēs, sevišķi tajās, kam ūdeni strauji, kā piem., Gaujā, Amatā, Tīrzā, Pededzē un citur. Arī šī gliemene reizēm dod diezgan vērtīgas maigi sārtas pērles. Tik nelaime tā, ka tās visā visumā ir ļoti sīkas. Lai atrastu pērli kaņepa grauda lielumā, jāizskata ap 1000 gliemeņu, un tikai retumis pagadās pērle sīka zirņa lielumā. Bez tam jo bieži atrastās pērles ir nespodras, brūnā krāsā, kas izskaidrojams ar dažu nederīgu vielu piejaukumu perlamutram.

Japānā un Ķīnā pērles audzē mākslīgi. Varbūt ar labu gribu, cītīgu darbu un zināmu kapitālu to varētu pasākt arī pie mums. Materiāls šim nolūkam mums būtu, bet vēl jāizdara daudz mēģinājumu un novērojumu dabā, pirms varētu stāties pie šāda nodoma realizēšanas. Bet līdz tam laikam gan būtu jārūpējās, lai mūsu pērles neapdomīgās pērļu „zvejnieku” rīcības dēļ netiktu pavisam izskaustas. Ls.

Lielā upju pērle ar pērli uz apakšējā vāciņa. Šīs pērles vēl retumis sastopamas arī mūsu upēs.

3x Šrammeļa mūzika

Jau kopš ilgāka laika Rīgas radiofonā atskan Šrammeļa mūzika. Šīs melodijām bagātās dziesmas un marši, kufoš pulsi ir īsts Vīnes gars, „iet pie sirds“ katram klausītājam. Kāpēc šo mūziku sauc par Šrammeļa mūziku? Tā būs jautājumi daudzi radio-klausītāji, dzirdot šo mūziku pirmo reizi.

Šrammeļa mūzika ir īsts Vīnes bērns, kurai vārdu devuši divi brāļi Hanss un Jozefs Šrammeļi. Brāļi Šrammeļi piedzima kādā Vīnes mūziķu ģimenē, kurš saviem bērniem deva iespēju mācīties pasaulslavenajā Vīnes konservātorijā. Būdami vispirms vijolnieki kādā orķestrī, brāļi Šrammeļi sāka uzstāties patstāvīgi, nodibinot kopā ar kontraģitaristu Štromeijeru (Strohmeier) savu trio. Drīz vien viņi kļuva tik slaveni, ka vārds „Šrammeļi“ jau kļuva par sugas vārdu, ar ko saprata Šrammeļu mūziķu kopu, kuŗa no trio bija izveidojusies par

mākslas augstums un, no šaurā Vīnes loka izejot, darīt to pazīstamu visai pasaulei.

Rīgas radiofona mūzikas programmā Šrammeļu mūzika dzīva vēl šodien. Četri Rīgas mūziķi Erika Eka vadībā nodibinājuši Šrammeļu kvartetu. Solisti — dziedātāji — šim Šrammeļu kvartetam bija feldf. Deičmanis, (Deutschmann), kas tagad kritīs frontē, un viņiete Elvīra Heberleine, kas dziedāja Vīnes tautas dziesmas.

Arī filma apstrādājusi šo temu par Šrammeļa mūziku un rāda mūziķā, interesantā spēlē Vīnes mūzikas nodibinātāju dzīves stāstu. Šo filmu izrādīs Rīgā arī Ostlandfilma, kuŗā Šrammeļu kvarteta mūziķus tēlo Hanss Mozers, Pauls Herbigers, Hanss Holts un Fricis Imhofs. Tā dzīvo vēl daudzus gadus pēc brāļu Šrammeļu nāves viņu radītā mūzika radiofonā un filmā.

H. Probsts.

No augšas: Georgs Dencers, Jozefs Šrammelis, Hanss Šrammelis, Antons Štromeijers.

Šrammeļa kvartets radiofonā: feldf. Rudijs Deičmanis ar Erika Eka Šrammeļa kvartetu pie mikroфона.

Šrammeļa kvartets filmē: četrus pasaulslavenos mūziķus Vīnes filmā „Šrammeļi“ tēlo: Hanss Mozers, Pauls Herbigers, Hanss Holts un Fricis Imhofs.

kvartetu, pievienojoties klarinetistam Georgam Denceram (Georg Daenzer). Kad klarinetes vietā nāca akordeons, Šrammeļa kvartets ieguva savu tradicionālo formu, kādā tas pastāv arī tagad. Ja tagad kaut kur spēlē Šrammeļa kvartets, tad programmā netrūks Šrammeļa komponētā valša, marša vai dziesmiņas. Tā šī mūzika ir kļuvusi par jēdzienu, ar ko saprot vieglo dejas un tautiski sentimentālo Vīnes melodiju, kas atskan un atskanēs, darot jautras un vieglas cilvēku sirdis.

„Brāļu Šrammeļu koncerts sagādāja melodiskās un noskaņu bagātās mūzikas draugiem patīkamas stundas. Kā tīri instrumentālais priekšnesums, tā dziedājumi liecināja ne tikai par svaigumu tautas mūzikas uztvērē, bet arī par nopietnu māksliniecisku vērtību. Abu brāļu Šrammeļu vijolu spēle pierādīja labu skolu.“ Tā rakstīja 1888. gadā kāds Lībekas kritiķis sakarā ar Vīnes mūziķu uzstāšanos šai ziemēlu pilsētā. Viņš bija, varbūt pats neapzinādamies, pateicis būtisko par Šrammeļa kvartetu, jo tas jau bija brāļu Šrammeļu uzdevums: tautas mūziku pacelt nopietnas

PĀRSTEIGUMS PĒC PĀRSTEIGUMA

Futbola draugi nevar žēloties par mūsu futbolistiem. Tie ar savu centību arvien pratuši sagādāt skatītājiem dažu labu patīkamu mirkli futbola laukumā. Daža laba spēle izvērtusies pat par negaidītu sensāciju vai vismaz necerētu pārsteigumu.

„Kas to varēja domāt!” — „Būtu es to zinājis, būtu bijis klāt kā nagla!” — „Ak tu jupis, bet es aizgāju uz kinīti!” — „Es — uz hipodromu!” — „Tas vēl nav jaunākais: es aizgāju „uz zolīti” — un arī nekā nelai-mēju!” — „Es atkal uz randiņu — un arī zaudēju!” — „Vai zini, man ir laba ideja: lai arī futbola sacīkšu rīkotāji laiž apgro-zībā abonementus, tad nebūs zaudējumu ne viņiem, ne arī mums — skatītājiem!” „Tiesām, ja tev reiz būs tāds abonements, tad tev sacīkšu dienā svilinās kā ogles zem papēžiem un tu kā sadedzis aizbīzīsi uz tām sacīkstēm, kaut vai no randiņa Jūrmalā vai Ogrē!”

Tādus un tamlīdzīgus prātojumus jūs va-rat dzirdēt vai cik, satiekoties ar futbola draugiem otrā dienā pēc sacīkstes, kas nesusi tādu necerētu pārsteigumu.

Bet mūsu labākās futbola vienības nu reiz sasniegušas tādu formas līmeni, ka pārsteigums, kā to rāda prakse, var piedzīvot kuņģa katrā sacīkstē. Drošu uzvaras favorītu laiki, kad dedzīgākie futbola cie-nītāji par tiem derēja viens pret desmit, pa-gājuši. Tāpat pagājuši arī laiki, kad dažs labs brašs futbolists, savas vienības redza-mākais balsts, varēja sev atļauties pat treniņos ierasties ar pāris blašķēm alutiņa un pusstopu vai vismaz kortelīti ceļa somā.

Mūsu futbolistu ilggadējais briesmu bērns — Olimpija vēl joprojām ir ciets jo ciets rieksts visām spēcīgākām futbola vienībām. Vienīgi tikai vairs ne ar monopola tiesībām uz šo lomu. Pagājušajā futbola se-zonā par tādu futbola briesmu bērnu līdzās daugaviešiem izvirzījās otra jaunākās pa-audzes futbolistu vie-nība — VEF. Vefieši, jau sezonas sākumā izvirzoties pavasara futbola zibturnīrā līdz finālam, pierā-

RFK centra uzbrucējs Plase ar plašu žestu raida bumbu uz Olimpijas vārtiem. Centi-gais liepājnieku centra pussargs Jēgerts sedz otru RFK uzbrucēju. Abi olimpiešu aizsargi Sudmalis (priekšējā plānā pa kreisi) un Tils gaida, kas tur iznāks.

dāja savu cieto apņēmību — cik vien iespējams, spītēt favorītiem. Savu teica-mās formas gatavību VEF paturēja līdz pat sezonas beigām. To vefieši pierādīja, iegūstot trešo vietu Latvijas kausa izcīņā un kvalificēdamies līdz ar Latvijas meistarū un Latvijas kausa uzvarētāju — ASK, Olim-piju un Daugaviešiem sporta vadītāja balvas izcīņas pusfinālam, kur viņi zaudēja daugaviešiem tikai ar 1:2.

Šā gada Latvijas meistarības izcīņā VEF vienpadsmiti pēc pirmo trīs kārtu spēlēm, nezaudējot nevienu no tām, ar minimālu — divu vārtu — zaudējumu ar vārtu at-fieksmi 16:2, pagaidām izvirzījušies visu 8 vienību priekšgalā.

Meistarības pirmajā kārtā gandrīz visas četras spēles deva stipri pārsteidzošus iz-nākumus. Latvijas pagājušā gada meistars ASK pret spēcīgo vācu karavīru vienību Lure spēja atzīmēt tikai 4:3 uzvaru. Ilg-gadējā Latvijas meistarvienība RFK zaudēja otram ilggadīgajam Latvijas meistaram — Olimpijai jau pirmajā puslaikā ar 0:3 un pēc tam spēli nemaz vairs neturpināja. Jau-nā meistarklases vienība Auseklis, kas tik pārsteidzošā kārtā iznīcināja US pēdējās cerības — ar spēlētājiem, kas pie tās pār-nāca no citām futbola vienībām — noturēties spēcīgāko vienību skaitā, sekmīgi de-bīvēja, panākot pret Daugaviešiem 1:1 iz-nākumu. Vefieši ar 10:0 rezultātu pie-veica stipri novājinātos Rīgas Vilkus, jo šīs vienības vairāki labākie spēlētāji pār-gājuši aizstāvēt US krāsas.

Sensacionālu iznākumu deva Ausekļa ot-

rā uzstāšanās Latvijas meistarības izcīņā. Sparīgie ausekļieši pārspēja olimpiešus ar pavisam negaidītu iznākumu — 5:1 par labu tam pašam Auseklim, ko vēl pagā-jušajā sezonā liepājnieki spēja pieveikt ar 9:0 rezultātu. Goda vārtus Olimpijai šoreiz paguva nodrošināt naskais V. Ziņģis gan jau otrā puslaika sākumā, bet tas arī bija viss. Olimpieši atstāja laukumu no-kārtām galvām, bet toties ar vienu iegau-mējamu pamācību vairāk, ka nevienā sa-censībā nedrīkst savu pretinieku novērtēt pārāk zemu.

Pirmo zaudējumu Auseklim meistarības iz-cīņā sagādāja labi trenētie VEF'a vien-padsmiti ar savu pelnīto 4-1 (2-1) uzvaru.

Pārsteigumi neiztrūka arī Daugaviešu ce-lojošās balvas šāgada izcīņā. Šoreiz tos sagādāja neatlaidīgie RFK krāsu reprezen-tanti, daudz sistēmiskāki un veiksmīgāki nekā citkārt. To gan visumā nevarēja at-tiecināt uz RFK vienpadsmitu spēli pret sīkstajiem Daugaviešiem. Daugavieši šīs spēles pirmajā puslaikā bija centīgāki un ar savas vienības sparīgākā balsta E. Frei-maņa sekmīgi raidīto 11 metru soda sītie-nu vēl ilgi arī pēc tam prata noturēties pārsvarā, kad otrā puslaika sākumā, sa-skrienoties ar RFK „smāgo lielgabalu” — Lidmani, kājas savainojuma dēļ E. Freima-nis bija spiests atstāt laukumu, un dauga-vieši pālika 10 vīru sastāvā. Savu 2-1 uz-varu RFK panāca tikai otrā puslaika beigās. RFK vīri šai spēlē bija tiešām maz-liet flegmatiski un stipri rezervēti.

Pavisam citu spēli RFK vienpadsmiti pra-ta risināt kausa izcīņas fināla spēlē pret senšiem visbistamākajiem pretiniekiem olimpiešiem. Šo vienību satikšanās arvien bijis notikums pats par sevi. Tāds tas bi-ja arī šoreiz. Velti olimpieši mēģināja dik-tēt spēles gaitu un iznākumu ar savu kus-tīgumu. Liepājnieku brāzmainos uzbruku-mus RFK vīri arvien prata uzmanīgi un sekmīgi likvidēt ar savu teicamo taktiku un veiksmīgi uzsāktajiem pretuzbruku-miem. RFK vārtsargs Briedis tikai reizi jā-vās sevi pārsteigt, kamēr Olimpijas vete-rānam Lazdiņam nācās piedzīvot tādu ne-veiksmi pa trīs lāgi. Tā bija augstas mar-kas spēle, tāpat kā Olimpijas un VEF sa-tikšanās Daugaviešu kausa izcīņas ievadi-jumā, kur olimpiešiem nācās pūlēties vi-siem spēkiem, lai gūtu 2-1 iznākumu sev par labu.

Pavisam negaidīts tāpēc nāca VEF un Daugaviešu spēles iznākums par trešo vie-tu kausa izcīņā. To sev nodrošināja Dau-gavieši ar maz pārliecinošu 3-1 (1-1) rezul-tātu. Abas vienības nebija gan savos la-bākajos sastāvos.

Lai kādi būtu futbola spēļu iznākumi, ar prieku konstatējams, ka mūsu futbolisti pratuši pārvarēt visas kara laika grūtības, noteikti progresēdami, pat nelabvēlīgos ap-stākļos.

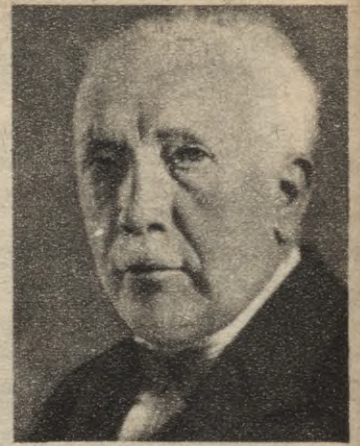
Piņš Pilādzis.

Olimpiešu kreisās ma-las uzbrucēja Apsēna palēni raidīta bumbu pirmajā puslaikā to-mēr atroda ceļu uz RFK vārtiem garām vārtsargam Briedim. Vidū — Olimpijas centra uzbrucējs Heiblichs.

O. Sprūdes uzn.

Richarda Strausa 80 gadi

Richard Strauss.

Richards Strauss, vācu lielākais tagadnes mūziķis, šā gada 11. jūnijā kļūst 80 gadu vecs. Bet pagājis jau vairāk par pusgadsimtu, kamēr Richards Strauss kā pirmā lieluma zvaigzne parādījās vācu mūzikā, īpaši ar savu pirmo lielo pasaules panākumu simfonisko tēlojumu „Don Žuans”. Arī ap Richardu Strausu iedegās ciņas, gluži tāpat kā savulaik tās liesmoja ap visu jaunvācu mūzikas — Vāgnera, Lista, Brunnara virzienu. Stipri apstrīdēts Richards Strauss palika vēl pāri pirmā pasaules kara gadiem, un tikai pēdējos divos gadu desmitos viņš ieguvis augstu, pāri visām virzienu ciņām paceltu vācu mūzikas valdnieka stāvokli. Viņa mākslinieka dzīvi pildīja panākumi, ko nesa tiklab viņa komponista, kā diriģenta slava. 1909. gadā, 43 gadus vecs, viņš ieguva Berlīnes mūzikas ģenerāldirektora titulu un līdz 1919. gadam bija Berlīnes operas vadītājs, tai pašā laikā arī kompozīcijas profesors Berlīnes mūzikas augstskolā. No 1919.—1924. g., blakus Fr. Šalkam, viņš bija Vīnes valsts operas vadītājs, pēc tam dzīvo Vīnē, Berlīnē, savā dzimtenē Minchenē vai Bavārijas Alpos — Garmišā, bija kādus gadus arī Vācijas mūzikas kameras prezidents.

Richards Strauss radījis skaņdarbus visos žanros, bet visievērojamāko devis simfoniskajā mūzikā un operā. Uz šiem žanriem balstās arī viņa starptautiskā slava.

Viņš sāka gandrīz kā revolūcionārs, ar ļoti agresīvām disonantām harmonijām, kas savu kulmināciju sasniedza operās „Salome” un „Elektra”; pēc tam viņa mūzikālās valodas attīstība gājusi aizvien lielākā līdzekļu mērenības virzienā, vairāk skanīguma skaistumu meklējot. Richards Strauss ir viens no lielajiem orķestra krāsu burvjiem; tieši orķestrālais mirdzums ir viena no viņa darbu spilgtākajām iezīmēm.

Savā simfoniskajā mūzikā Richards Strauss seko programmatiskās mūzikas virzienam, izkoptams sevišķi simfoniska tēlojuma formu. Viss viņa pirmais jaunrades periods, līdz apmēram viņa 40. gadam, norisinās ar smagacentru simfoniskajā mūzikā; pēc tam, īpaši kopš „Salomes”, pārsvaru viņa mūzikālajās interesēs gūst opera. Viņa ievērojamākie simf. tēlojumi ir „Don Žuans” (1889.), „Nāve un apskaidrošana” (1890.), „Tilla Pūcesspiegēļa jautrie nedarbi” (1895.), „Don Kichots” (1898.), „Varoņa dzīve” (1899.).

Savu operkomponista slavu Rich. Strauss nodibināja ar „Salome” (1905.), rakstītu pēc Oskara Uailda drāmas neīsināta teksta; šī opera, savulaik pārdroša harmoniskā un orķestrālā ziņā, orientāla jutekliskuma pilna, viņam deva pasaules panākumus. Nākošā opera „Elektra” (1909.), arī ir garš viencēliens, ar grieķu kla-

siskās senatnes sižetu. Jau ar savu Vīnes valša grācījas svaidīto komisko operu „Rožu kavalieris” (1911.) Rich. Strauss pagriezās savā mūzikālās valodas attīstībā stipri atpakaļ, izvairoties no ceļa uz atonālismu, kādu aizgāja daudzi citi jaunākie vācu mūziķi. „Rožu kavalieris”, blakus „Salomei”, bija otrs viņa lielais pasaules operpanākums. Tālāk seko, līdz pat mūsu dienām, gaļa virkne viņa mūzikālu skatuves darbu: „Ariadna Naksosā” (1912.), smalkā kamerstilā rakstīta; krievu baletiem pantomīma „Jāzepa leģenda”, „Sieviete bez ēnas” (1919.) — simbolistiska teiku opera, autobiografiska opera „Intermeco” (1924.), „Ēģiptes Helena” (1928.), kurā komponists vairāk kā citur kalpo valdzinošam, skaistam skanīgumam, bet zaudēdams agrāko izteiksmīguma spēku. Arī viņa tālākās operas „Klusējošā sieviete” (1935.), „Dafne” (1938.), „Miera diena” (1933.) viņa pirmo operu panākumu atkārtot vairs nespēja. Pēdējā viņa opera ir „Kapričo”, ar pazīstamā diriģenta Klemensa Krausa libretu (1942.), un vēl šajā gadā vai vēlāk gaida uz skatuves parādāties viņa jaunāko operu „Danaidu mila”. J. V.

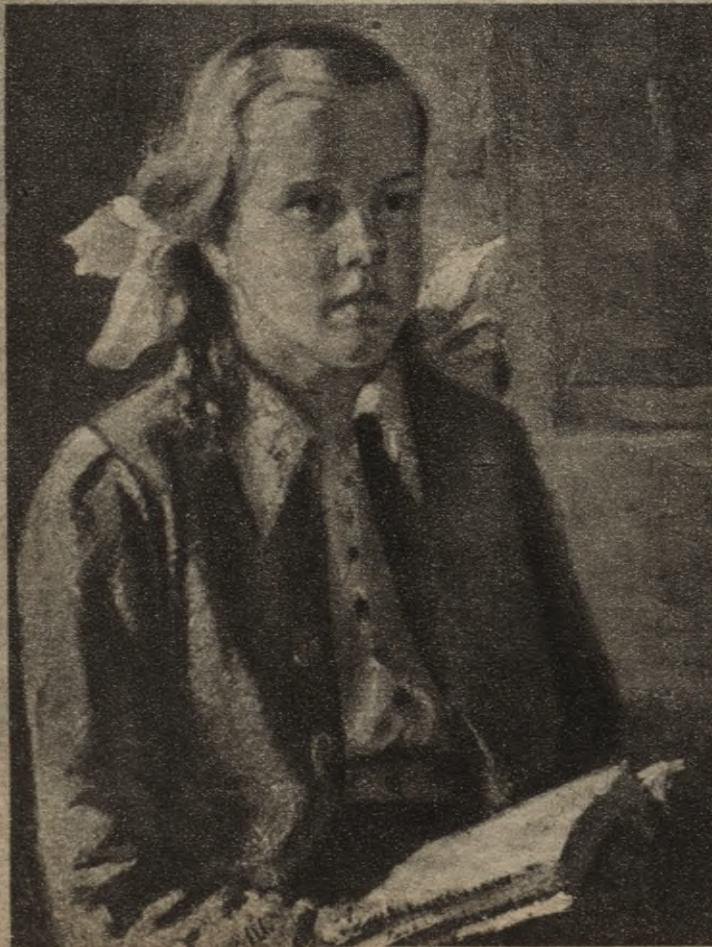
ĢĪMETŅU IZSTĀDE TĒLOTĀJAS MĀKSLAS KOOPERĀTĪVA TĒLPĀS KAĻĶU IELĀ 30.

Šī ir pirmā šāda veida skate. Te 44 autori izstādījuši 48 darbus, kas veltīti ģīmetnes glezniecībai. Tik daudzu autoru piedalīšanās rāda, ka portrets mūsu māksliniekus jo plaši interesē. Te redzami darbi gan no vecākās, gan jaunākās gleznotāju, grafiķu un tēlnieku paaudzes. Nelielā izstāžu telpā, kurā galvenā kārtā esam parādūši redzēt ainavas, šoreiz apmeklētājus pārsteidz gan ar pašu mākslinieku, gan viņu draugu sejām.

J. Vilumainis — Meitene

Visumā izstādes klāsts noskaņots, interesants. Daudzums darbu pauž zināmu izdomu kā kompozicionāli, tā gleznieciski, kaut gan plašāka vēriena darbu varēja būt vairāk, jo pārsvarā tā saucamais „krūšu portrets”. Tikai nedaudzi padomājuši par apkārtnei un portretam piemērotu vidi, kas to izceltu un zīmīgi raksturotu. Viens no šiem autoriem ir A. Annuss; viņš allaž saviem portretiem meklē saskanu ar dabu, darbu un noskaņu.

A. Annuss — Vectēvs

VĪNA ROTA

—PK. Svirskis zīm.

Vīna rotā ir 9 I un 40 II šķiras Dzelzskrustu kavalieri. Gandrīz visi vīri trieciennozīmju īpašnieki. Pusgadā rota atvairīšanas un pozīciju kaujās iznīcinājusi vairāk nekā vienu ienaidnieka pulku. Ielenkta — pilnīgi atrauta no citām vienībām un atkal izlauzies — unteršturmfirera Gaitara vadītā rota ir vairāk kārt.

Tagad komandieris apbalvots ar augstu godazīmi — Vācu krustu zeltā. Vīna krūtīs jau greznoja I un II šķiras Dzelzskrusts, Tuvciņas nozīme bronā, Trieciennozīme sudrabā un sudraba ievainoto nozīme. Ustuf Rūdolfs Gaitars ir pratis saliedēt savus vīrus nesalaužamā kaujas vienībā.

—PK! Purvs dvašo drēgnu baltu miglu. Sviedri un janvāra lietus sautē drēbes. Negulētu nakti smagums vīru kājās ielējis svīnu. Gausi virzās gājienis caur lielo purvu Volchovā. Smagi, smagi slīd ar municiju un pārtiku piekrautās laiviņas pa pilnīgi kailo sprunguju ceļu.

Rota apstājas. Vīri atsēžas ceļa malā, atslīgst sniegā un ļaujais ļaunā. Tad sakustas atkal, vīri it kā nokrata klāt piesītušos drēgnumu un iet tālāk. Pēti krūmus un ciņus un kroplo mežaini — vai kur nav ienaidnieks.

Šeit krustojas ceļi.

20 vīru dodas trieciēnā uz Malo-Samoše sādžu, bet oberšarfirera Rabata vads ieņem pozīcijas pie nākošajām krustcelēm. Pārējie iet tālāk purvā, kur tikko aizsalušiem, rāviniem akačiem sniegs pārvilcis biezu segumu.

Purvs kā izmiris. Retumis zem laiviņām kas nokrakšķ. Tur spīd kāds galvaskauss — liecinieks, ka šeit ir kādas bolševiku armijas milzu kapsēta vēl no pirmās kara ziemas. Bet tagad sniegā nav ne cilvēku, ne meža zvēru pēdu.

Trieciēnu vīri sādžā sastop ienaidnieku. To pārsteidz. Bolševiki atstāj sādžu. Vīri tūda! ieņem pozīcijas un savienojas ar pārējiem gar milzīgā purva malu.

Oberšarfirers Rabats gandrīz visu savu vadu koncentrē pie ceļa krustojuma. Starp vīru un pārējo rotu paliek vairāk nekā kilometru plata nenoslēgta sprauga, pa ko var iekļūt rotas aizmugurē. Ar kaimiņiem pa kreisi viņiem vēl nav nekādu sakaru.

Šturmanis Libeks ar pāris vīriem dodas uz kaimiņiem pa kreisi. Viņš iekļūst bolševiku nometnē. Nošauj tur divus vīrus, ieniekus un vienu ievaino. Kā vēlāk noskaidrojas, viņš nošāvis ienaidnieka nometnes komandieri. Pašam ar saviem vīriem izdodas laimīgi izkļūt no tās.

Iziet vēl vairākas izlūku grupas, bet pa kreisi neatrod nevienu mūsējo vienību. Ienaidnieka ķilis dziļi stiepjas mūsu aizmugurē gar oberšarfirera Rabata vadu.

Nāk nakts — pelēka un drūma milzīgā purvā. Mūsu posteņu vīri ir tālu cits no cita, jo rota ieņem šeit 12 km garu sektoru. Posteņi kurina mazu ugunsķurā, aiz neliela sniega valņa. Takas, kas ved no viena posteņa uz otru ir pārvērtušās rāvainos strautos. Vīru tūbas zābaki slapji. Salst. Pašiem jādzīvo skuju būdās.

Satunast drēgna, baiga bezmiega nakts.

Rītā vīri dodas trieciēnā uz bolševiku ķīli unteršarfirera Depera vadībā. Trieciēns nespēj sadragāt ienaidnieku. Vīru nesmu un mīnometēju sprostam mūsējie netiek cauri, kaut gan ienaidniekam nodarīti smagi cilvēku zaudējumi.

Otrā dienā trieciēnu atkārto, taču mūsu 20 vīru spēks ir par niecīgu, lai satriektu bolševiku izlases bataljonu.

Unteršarfirers Depers, vairāk nekā kilometru garā joslā, ar pāris vīriem patrulē gar ienaidnieka nometni. Ar maziem pēkšpiem trieciēniem viņš nodara ievērojamus zaudējumus bolševikiem un novērš mums pilnīga ielenkuma briesmas.

Naktī obša Rabata vada vīriem iznāk cīņa pie krustceļiem ar kādu bolševiku trieciēna grupu.

Nākošajā dienā bolševiki ar stipru mīnometēju uguni mēģina izsist mūsu vīrus no krustceļa pozīcijām. Bolševiku trieciēns sabrūk.

Pienāk ziņas, ka pāri purvam tuvojas ap 800 bolševiku. Rota var satriekt pārspēku tikai ar pārdomātu un pēkšņu rīcību. Ugunspozīcijās novietotie vīri saņem pavēli atklāt uguni tikai reizē, pielaižot ienaidnieku tuvu.

Bolševiki maina kustības virzienu. Viņi neuzbrūk.

Unteršarfirers Depers aizvien iet tālākos sirojumos, līdz, apgājis ienaidnieka ķīli, nodibina sakarus ar kādu vācu vienību.

Uzbrukumi krustcelēm notiek biežāk un ir niknāki. Taču oberšarfirera vīri krustceles notur.

Vācu vienības pa unteršarfirera atrasto ceļu iznāk no purva.

Vīri uzdevumu veikuši — Volchovas priekštilta pozīciju noturēja līdz atiešanas pavēlei.

*

Ceļš ārā no Volchovas purva. Vīri noguruši. Bija daudz ciņu un negulētu nakti, bet vēl aizvien ceļš un ceļš, ko pārtrauc atvairīšanas uzbrukumi.

Rota sasniedz Oredežu. Vīriem uzdots gar dzelzceļu sasniegt Batrakus.

Par ienaidnieka atrašanās viņiem nav ziņu. Šeit ir bandīti, tas zināms, jo iepriekšējā naktī bijis to uzbrukums Oredežas sādžai, ko liecina viņu vairāk nekā 300 kritušie bolševiki ciema pievārtē.

Pa uzkalniem un leņām un caur sīkiem krūmājiem dodas ustuf. Gaitara un kaimiņu rotas vīri. Aiz neliela pakalna stiepjas Batskajas dzelzceļš. Mūsu priekšējie vīri ir jau pie uzbēruma, kad kaut kur Batskajas pusē ierejas ložmetējs. Pāris tērauda bites skrien pa dzelzceļa stīgu, tad iekrīt sniegā. Ienaidnieks tālu. Bet tomēr gar pašu dzelzceļu iet nevar. Caur krūmājiem lien vīri — unteršarfirers Depers, šturmanis Kaziņš, hauptšarfirers Krauklis... Tiem ir katram sava vīru grupa. Mašīnpistoles ir viņiem visiem, un drosme kā katram ustuf. Gaitara rotas vīram. Ienaidnieka ložmetējs vēl aizvien reizumis ierejas kā slinks māju suns. Viņš mūsējo tuvošanos vēl nav manījis.

Mūsu vīri ir jau pavisam tuvu ienaidniekam. No alksnāja tie redz, ka otrs dzelzceļam kādā uzkalnā ienaidnieks ir stipri nocietinājies. Vīri pulcējas uzbrukuma izejas stāvoklī. Tā ir kā kāda kara mašīna, kam reizē sāk strādāt visi locekļi. Reizē visi atklāj uguni, reizē visi metas trieciēnā... Pārgalvīgi, bet sekmīgi unteršarfirers Depers apiet ienaidnieku. Šturmanis Kaziņš ar savu vīru mašīnpistoļu uguni liek līmt vienai bolševiku grupai pēc otras, kas, unteršarfirera pārsteigti, apmulsuši. Arī pārējās vienības — hauptšarfirera Kraukļa un citi vadi ir niknā tuvcīņā. Ienaidnieks pretojas ar visiem spēkiem. Mūsējiem izdodas atsevišķas grupas ielenkt, bet tās nepadodas gūstā.

Bezizejas stāvokli bolševiki saspridzina sevi ar rokas granātām. Niknā cīņā ienaidnieku atspiež. Tas zaudējis ap 200 kritušu. Mūsu rokās krīt ložmetēji.

Rota ieņem izejas stāvokli lieluzbrukumam pie Kostronas, kurā viss pulks metīsies pret Kutkovo sādžu.

Nakts. Sārta februāra nakts. Apklusuši ir vīru ieroči. Bet paši gaida uzbrukuma pavēli purvainā mežā zem kļajas debess.

Rīts — tāpat kā citi rīti, tīts neziņā un noslēpumainā klusumā. Viņi gaida, gaida.

Iedunas artilerija. Varena kanonāde. Tā ir mūsu artilerijas sagatavošanas uguns uzbrukumam. Tad tā apstājas. Kaimiņu rota uzbrūk. Ustuf. Gaitara rota nodrošina tai atklāto flanku. Ienaidnieka izlases vienību pārspēks izrāda sīvu pretestību. Krīt kaimiņu rotas komandieris unteršturmfirers Jukovics. Aizsaules armijai pievienojas arī kāda tās vada komandieris hauptšturmfirers Viņš. Taču uzbrūcējai kaimiņu rotai izdodas ieņemt bolševiku nocietināto augstieni. Saņem 7 prettanku lielgabalus, ložmetējus un daudz cita kara materiāla.

Tomēr ienaidnieka pretestība nemazinās. Kaimiņu rotai zūd sakari ar savu bataljonu, kas atgājis. Stāvoklis kritisks. Draud ielenkums. Rotai palīgā steidzas rezerves vads ustuf. Jankovska vadībā, kas, vīrus cīņā vedot, krīt. Arī ustuf. Gaitara rotai uzbrukumā pastiprinās. Mākslīgās miglas aizsegā tai mācas vīrs ienaidnieks. Uzbrukuma lavīna gāžas no trim pusēm. Taču ustuf. Gaitars nosūta vienu vadu palīgā kaimiņu rotai. Ar abu rotu saskaņotiem prettrieciēniem izdodas nodibināt sakarus ar kaimiņu bataljonu.

Mūsu vīri izturēja.

Ienaidnieks zaudējis vairākus simtus kritušu, starp tiem arī kādu bolševiku pulkvedi.

Aust nākošā diena, sarkana — kā asinīm krāsota. Bet taču tā ir puslīdz mierīga. Ir tikai apšaudīšanās.

Rota atiet uz Malo-Latovičiem.

Ienaidnieks vēl mēģina uzbrukt, bet pāsākums sabrūk mūsu granātmetēju un artilerijas uguni.

Atkal pārgājiens, un mūsu vienības izkļūst no ielenkuma.

*

Atpūta. Cik dienu nav tās bijis, to nezina ne komandieris, ne kareivis. Visu laiku bija tikai kaujas un ceļš, bet tagad visa rota vienā namā. Nav vietas, kur vērtu nogulties, bet labi tāpat sēdus snaust.

noaut kājas, novilkēt ziemas drēbes, kas kopš daudzām dienām, pat nedēļām piesūkušās ar kauju un pārgājienu smaguma sviedriem.

Bet kapavīram atpūta nav ilga. Diena un vēl varbūt dažas stundas, un tad jāprietiek. Rota dodas uz Zakolnīje sādžu, kas ir kāduš 40 kilometrus tālu. Ienaidnieks mūsējiem mēģina atgriezt ceļu. Vīriem atkal jāiet kaujā. Ienaidnieks zaudē ap 100 kritušu, atiet, un mūsējie ceļu turpina tālāk.

Pa ceļu — kā jau visu laiku līdz šim — gājieni, atvairīšanas kaujas un atkal gājieni. Te gadās, ka rotai seko kāds ienaidnieka bataljons. Rota ieņem pozīcijas, pielaiž ienaidnieku tuvu un iznīcina to.

Ir mierīga diena pie Sapolje sādžas. Gaisā jūtams it kā pavasaris. Saule pakāpusi augstāk zilumā nekā tad, kad vīri bija Volchovā. Vietumis manīti pat pūpoli uz kārklu zariem.

Arī nakts ir klusa, bet rītā sākas mūsu uzbrukums. Pret ienaidnieku triecas divi mūsu bataljoni. Kaimiņu bataljons atiet. Ustuf. Gaitara rota, lai nezaudētu sakarus ar to, apliec spārnu un apņem Sapolje sādžu. Rotai uzbrūk ap 200 boļševiku, apmēram 160 no tiem krit. Ienaidnieks tomēr neatlaižas, bet atjaunoti mācās virsū. Taču mūsu vīru pefestība ir nesalaužama, ienaidnieks nesekmīgos pasākumus atmet, ieiet mežā pie kādas augstienes un apiet mūsu priekšgrupu.

Vīri atradās viskritiskākā stāvoklī, likās, ka izejas vairs nebūs.

Tad nāca vācu stukasi un satrieca ienaidnieku.

Pārējās vienības varēja atiet. Rota palika kā sedzēja un atturēja ienaidnieku.

Dienvidaustrumos no Ostrovas.

Vīri ir noguruši, tik noguruši, ka vēlas tikai atpūtu. Bet dzimtenes robeža ir tuvu. Liekas, ka, vakara vējiem pūšot, varētu just tās elpu.

Rota ieņem pozīcijas latviešu vienību kreisajā spārnā. Vīriem vajag nocietināties. Zeme sasalusī, vīri noguruši, bet darbs jāveic.

Drīz vien rotu pārceļ uz kādu priekšējo atbalsta punktu. Šeit ienaidnieks vietumis

ir 30 metros. Iepriekšējai vienībai boļševiki dažkārt uzbrukuši pat 7 reizes dienā.

Triecieni — ienaidnieka atvairīšana ir tagad rotas uzdevums. Ienaidnieks ne reizi netiek ierakumos.

Tad sākas lielle ienaidnieka uzbrukumi ar artilērijas sagatavošanas uguni. Pirmajā 45 minūtes, otrajā vairākas stundas boļševiku artilērija dragāja mūsu ierakumus un aizmuguri. Mežs, kas anga aiz mūsu līnijām, ir pārvērst melnā koku un zemju pikū jucekli. Tad nāk ienaidnieks uz šo tērauda dzemdēto elli „Urā!” — tas auro, cerēdams, ka mūsējie līdzī mežam nopļauti. „Urā!” — mūsu ierakumi tepat aiz stieplu žogu paliekām. Tra-ta-ta — reizē sāk strādāt mūsu automāti. Līkst ienaidnieka simti. Abas reizes boļševikus pielaiž līdz žogiem un tad iznīcina.

Kaimiņu sektorā boļševikiem bija izdevies iebrukums. Rotas vada komandieris ustuf. Skrūzmanis ar pāris vīriem tos iztriec no kaimiņu ierakumiem. Taču meža paliekā aiz mūsu līnijām, kur arī ir boļševiki, mūsu kājnieki netiek ienaidniekam klāt. Tie viņu ielenc un iznīcina to ar granātu metējiem.

Iebrukums likvidēts, ienaidniekam lieli cilvēku zaudējumi, bet pašiem tikai viens kritis.

Rotu ieskaita pulka rezervē.

Kādu svarīgu augstieni ieņēmuši boļševiki. Rotas uzdevums to atgūt. Apzinoties augstienes svarīgumu, boļševiki to mēģina noturēt par katru cenu. Artilērijas viesulis trako rotas priekšā. Liekas neiespējami izkļūt tam cauri. //oberjūnkers Kālpaks ar savu vadu tomēr dodas uzbrukumā. Laimīgi viņš iziet cauri zemju un tērauda lietus juceklim. Prettriecienā jogaš boļševiku rindas. Sāk vājāka palikt to artilērijas uguns. Tagad visa rota var doties //oberjūnkeram palīgā. Bēt ienaidnieks mēģina apiet rotu. Tas virzās pakādu ceļu uz aizmuguri. Oberšarfirers Gedeševs ar trim cilvēkiem aizstāv kādu tiltu. Ienaidnieks tam pāri netiek. Apiešanās mēģinājums sabrūk.

Rota padzēn ienaidnieku no augstienes un ierīko tur pozīcijas.

Triecieni, izlūku gājieni, atvairīšanas kaujas un pozīciju būve top rotas ikdiēna, līdz tā dodas uz jaunu sektoru austrumos no Opečkas.

Seit rota ir pulka smagumpunktā, bet šeit nav vairs vareno kauju dunas. Boļševiku izlūku un triecienu grupas kādreiz mēģina tikt mūsu ierakumos, bet vīri ienaidnieku arvien atsit.

Ir mierīgs. Pienācis arī pavasaris. Vīri pirmās līnijās atpūšas no ziemas un pavasara kauju smaguma. Deg saulē un vējā brūni. Mācās kaujas teoriju. Netālu aiz pirmājiem posteņiem dzelzkrustnieki vingrinās rīkoties ar pašauteni. Viņi ar to iepazīšies jau niknāko cīņu laikā, bet tomēr kapavīra draudzība ar ieroci nekad nevar būt par lielu.

Vienmēr gatava, nepārsteidzama un nenogurdināma — tā ir viņa — unteršturmfirera Gaitara rota.

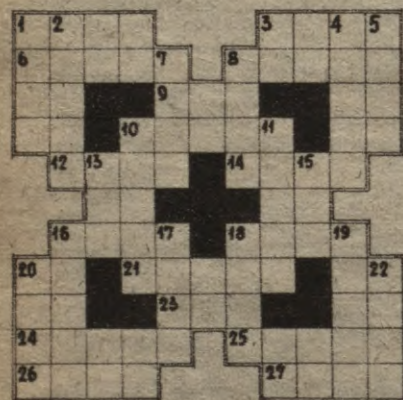
//PK. R. Graudullis.

Vai jauns kara ierocis? Varbūt kāds neredzēts mūzikas instruments? Jeb varbūt te redzams kāds frontes teātra burvju mākslinieks, kas pūš nepļistošus ziepju burbuļus? Bet, varbūt, uzņēmumā redzama pavisam reāla un ikdienišķa lieta? Mēģiniet uzminēt! — Ja nevarēsiet — nākamā numurā pastāstīsim.

//PK Ārensa uzt.

PADOMĀSIM — PAGUDROSĪM

23. krustvārdu mīkla.

Uzdevis Valdīs Dreiliņš.

Līmeniski: 1. pilsēta Latvijā, 3. tuvīniece, 6. ēkas sastāvdaļa, 8. augums, 9. sievietes vārds, 10. otrā raža, 12. šķidrums, 14. ūdens krātuve, 16. ķermeņa sastāvdaļa, 18. darba rīki, 20. sievietes vārds, 23. sens ierocis, 24. gudrība, 25. bārksts, 26. dzīvnieku un putna ķermeņa sastāvdaļa, 27. transporta līdzeklis.

Svērteniski: 1. zīmēšanas piederums, 2. nesamais, 4. smagums, 5. diģšanas procesa rezultāts, 7. sīklops, 8. ūdens apskalošanas zeme, 10. skaists ceļš, 11. izstāde, 13. ūdens ceļš, 15. papirosi, 16. piena produkts, 17. dzīvnieku mīteklis, 18. rokturi, 19. virziens noteicējs, 22. normētas pārtikas vielas.

Vizītkartes mīkla.

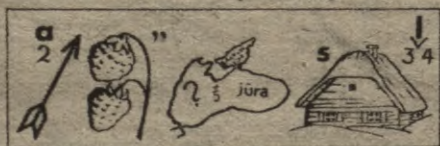
Uzdevis P. Broks Barkavā.

Inta Mežģis

Kas ir šī jaunava?

Tautas mīkla — rēbuss.

Uzdevis J. Sedlenieks Rīgā.

Zīmējums sevi ietver pazīstamu tautas mīklu.

Pārvērtības mīkla.

Uzdevis E. Lemkins Ezerē.

Ar „p” es viegli vējā skreju,
Ar „k” kā gardums mutē eju,
Ar „c” es īstens lopiņš minams,
Bez „c” tik ārstu praksē zināms.

Mīklu atrisinājumi.

(Skat. 23. Laikmeta nr.)

32. krustvārdu mīkla.

Līmeniski: 5. Askota, 7. kaķene, 11. karūsas, 13. „Nauda”, 14. kēdas, 15. eseja, 18. Ranguna, 21. Stende, 22. lauska.

Svērteniski: 1. ASK, 2. stuks, 3. kausi, 4. ēna, 6. katedrāle, 8. Euristejs, 9. Gundega, 10. slava, 12. kājas, 16. Arada, 17. lakas, 19. ota, 20. aka.

Vizītkartes mīkla.

Žurnālists.

Pārvērtību mīkla.

Eja, leja, sleja.

Tautas mīkla — rēbuss.

Lācis tup kalniņā, zelta ķurpes kājiņā.

Uzminiet!

1. Nelaime, 2. telegrafs, 3. finieris, 4. Roma, 5. Jaunsgads.

Neuzticīgais vīrs,

kā jau uzdevumā teikts, svētkus bija vēlējis pavadīt jautri, tādēļ arī novilcis laulības gredzenu. Saulojoties visa roka bija iedegusi, ko arī sieva tūlīt pamanīja. Turpretī, ja gredzens nebūtu bijis novilkts, gredzena aizsegtā vieta būtu palikusī balta.

Mistiskā padarišana

ir vienkārša acu apmānīšana. Droši vien arī jūs ievērojāt, ka iedomātais skaitlis tiek izslēgts ceturtā darbībā, un tālāk jārikojas ar paša Dainā uzdotajiem cipariem. Tādēļ arī rezultāts visiem vienāds, proti — 5.

Dzirnavu un Tērbatas ielas rajonā, kur nevainīgiem lauku laudim mēdz uzglūnēt speķa izbaduši rīdzinieki, Ivars Akvavīts jau trešo stundu taujāja, vai kādam nav pārdodams dzīvs gulbis, vai vismaz gulbja cālis. Turpat tuvumā turējās priecīgais dižkareivis Vilbalds Drošmiņš, kam augstā dienesta pakāpe pašam neļāva ielaisies tik tumšos veikalos. Pašaudzēto pīpē pakšīnādams, lauku saimnieks apjautājās ļoti uzmanīgi:

„Par cik tad iet gulbji?”
 „Simts marku dodu...”
 „Pielieciet vēl drusku!”
 „Drusku var pielikt. Vai jums ir?”

„Nē, nav. Kur tagad liek gulbus, ja drikst jautāt?”

„Zvirbuļu perēšanai!” iejaucās Drošmiņš. „Paši redzat, cik tagad maz zvirbuļu priecājas par jauko dienu.”

„Maz gan. Kur tad citi palikuši, ja drikst jautāt?”

„Nodoti lakstīgalu skolās!” Saruna beidzās, un godīgais saimnieks, kam bija pilns maks punktu zīmju, bet neviena gulbja cāļa, tā arī nesaprata, ko šie dullie gribējuši. Akvavīts izmisis raudzījās apkārt, un beidzot arī izdarīgais dižkareivis atmeta ar roku savam nodomam, apgādāt Viesturdārzā nozagtā gulbja aizstājēju.

„Iemaksās tās simts markas bērņu tiesā un beigās!” viņš teica.

„Divi punkti un aizkožamais uz procentu procentiem pēc simts gadiem iztaisīs... hm... acumirkli...”

Pie abiem draugiem bija pienācis brīlains virsšeržants ar ļoti gudru sejas izteiksmi.

„Ā — Pūpoliņš!” nopriecājās Akvavīts, iepazīstinādams abus karotājus.

„Tā ir brīnišķīga sagādīšanās,” atzinās Pūpoliņš. „Es tagad steldzos uz savu vienību uzpūst priekšniekam, un pēc pusstundas būšu brīvs, tad svinēsim šāvu sastapšanos.”

„Kas tā par vienību, kur ar uzpušanu vien tiek cauri?” nesaprata Drošmiņš.

„Nē, tik vienkārši nav. Man vajadzēja sacerēt garu ziņojumu, bet re, kā trīc rokas, nevarēju uz-

rakstīt. Tagad jāatvainojas un jāuzpūš, lai redz, ka neesmu pilnā...”

„No kā tad rokas tā trīc?”

„No pārdzer... pārpūlēšanās... Rīt iešu uz komisiju. Re — kājas arī trīc. Biju pie ārsta, tas kutināja kāju pēdas, dauzīja ar āmuriņu pa ceļgaliem un galvu vien grozīja, kad es vienu kāju raustīju kā krampjos, bet otru turēju stīvi... Es laižos, bet jūs dabūsit tos divus punktus un gaidiet!”

Pūpoliņš aizdrāzās. Drošmiņš skatījās uz Akvavītu, tas uz Drošmiņu:

„Ko nu, zaldāt?”
 „Menš, tā taču bija priekšniecības pavēle!”

Viņi abi atviegloti nopūtās, jo atkal kāds sarežģīts jautājums bija laimīgi atrisināts. Sirdsapziņas nomierināšanai dižkareivis gan iepriekš vēl uzrakstīja ziņojumu savam rotas virsšeržantam.

„Kamēr roka netrīc,” viņš pakaidroja. „Jo cilvēkam jāmacās nevien no savas, bet arī no citu nelaiemes.”

„Un no citu nelaiemes mācīties iznāk lētāk,” prātīgi piebilda Akvavīts.

Vēstuli pasta kastītē iemetuši, viņi mierīgā garā gāja klūt neprātīgi. Un drošības labā Drošmiņš vēl noteica:

„Kamēr nepienāk virsšeržanta rīkojums, es cita nekā prātīgāka arī nevaru iesākt, jo šo karu neizcīna atsevišķi cilvēki, bet gan divi pasaules uzskati: prātīgais un neprātīgais!”

Un tas laikam gan bija liktenīgi, ka Drošmiņš bija novirzījies uz slidenā filozofijas ceļa, jo pie nākamā ielas stūra viņi sadūrās ar dzejnieku Jāpadēlu. Tas nāca pretim liels un stūrainis kā zilonis, raudzīdamies uz pasauli nāvēk par iemilējušos kolibri putniņu.

„Ko jūs sakāt par kara beigām?” viņš jautāja dižkareivim un, nenogaidījis atbildi, turpināja: „Man jau sāk rādīties zīmes, un tad vairs beigās nav tālu. Pirmajā pasaules karā man bieži rādījās zīmes, bet tad bija citas, tad bija 914. Pie deviņi pieskaita 1, iznāk 10, pie desmit pieskaita 4, iznāk 14, pie 1 pieskaita 4, iznāk 5. Karš sākās 1914. gadā, pie 1914 pieskaita 5, iznāk 1919, un tās bija kara beigās...”

„Un kas jums tagad rādās?” goda pēc iejautājās Drošmiņš.

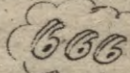
„Apsēdisimies uz soliņa, es jums pastāstīšu.”

Viņi atsēdās bulvāra malā uz soliņa, un dzejnieks Jāpadēls turpināja, ar nūju celiņa smiltīs zīmēdams:

„Tagad man rādās zvēra zīme 666. Uzrakstiet Staļin, iznāk 6 burti, uzrakstiet Čerčil — 6 burti, uzrakstiet Ruzvelt — atkal 6...”

„Septiņi...” Drošmiņš iebilda, pēc pirkstiem saskaitījis.

„Amerikāņi to beidzamo t tik skaidri neizrunā, iznāk 6 burti. Salieciet 6 aiz 6 un vēl 6, iznāk

666 — zvēra skaitlis. Šis karš notiek zem zvēra zīmes. Ļaunumam — Antikristam bija dota vaļa uz vienu gadu, tas ir mūsu Baigais gads, pēc tam viņam vairs varas nav...”

„Kas viņam deva tādu vaļu?”

„Dievs — universums...”

„Bet viņš jau plosās vēl tagad tajos austrumu apgabalos, ko bolševiki atguvuši.”

„To viņš nepareizi dara, tāpēc nāks Dieva sods. Vairāk par gadu viņš nedrīkst plosīties, nav dota vaļa!”

„Bet kā jūs to zināt? Vai Finks pateica?”

„Finka nav Rīgā, tas ir izrunāts. Es zinu pēc zīmēm, es tām ticu...”

„Nu, tad iesim!” Drošmiņš cēlās un sniedza mistiskajam dzejniekam roku. „Citādi nokavēsim kara beigās.”

Dzejnieks žēli noskatījās un meklēja kādu citu, kam izskaidrot savas zvēra zīmes. Viņa labā sirds gribēja darīt labu visiem, bet tik maz bija to, kas viņu uzklauša, un vēl mazāk tik traku, kas viņu saprastu...

Pie Pravieša restorāna durvīm draugus sagaidīja virsšeržants Pūpoliņš.

„Tss!” viņš brīdināja. „Tur nevar iet. Es iegāju paskatīties, vai jūs jau gaidāt, bet tikko izkluvu

ārā. Tur izdemolēta visa iekārta. Divi vīri izsītuši bufeti. Bļodas ar glumajām sēnēm un kartupeļu maizītēm sagāztas kaudzē, alus pārliets pāri un virsū sasviesti salauzti krēsli un galdi. Tas ir vinegrets, ka bail skatīties!”

„Zvēra zīmes!” bijīgi iesaucās Drošmiņš. „Tam dzejniekam tomēr būs taisnība. Ko tagad darīsim? Ja nebūtu tik tālu, es jūs ielūgtu pie sevis frontē, tur varbūt nav tādas sēnes un maizītes, bet toties drošāk.”

„Ja jau zvēra zīme, tad brauksim uz zvēru dārzu,” ieteica Pūpoliņš.

„Labāk būs nekā pie cilvēkiem,” atzina Drošmiņš.

Draugi devās ceļojumā, atrada mierīgu vietīņu Kīšezerā malā un apmetās aiz ūdens putnu sprostā. Saulē pīrbēja mīlīgi vilniši. Kaijas dzenāja kazragus un mailītes. Akvavīts uzņēmās mājas mātes pienākumus, nolika pudeles un attina aizkožamo, kas bija iegūts pa ceļam. Draugi noklakšīnāja mēlītes un saspļāva saujās kā lielā talkā, bet tad visi reizē pietrūcās kājās. Gārnis bija satvēris

vienu pudeli, stārks apgāza otru un dzērve šķaidīja uz visām pusēm aizkožamos.

„Tiš, tiš!” sauca Akvavīts.

Pūpoliņam sāka trīcēt rokas un raustīties kājas kā pie ārsta, kas priekš komisijas pārbauda kara vira nervus. Bet Drošmiņš murmināja: gārnis — 6 burti, dzērve — 6 burti, stārks — 6 burti, kopā 666 — zvēra skaitlis! Antikristam ir dota vaļa vēl šodien. Trīs putni izdemolē visu bufeti. Ak, Belcebul, padod man plintī, es vairs nevaru! Es negaidīšu virs-

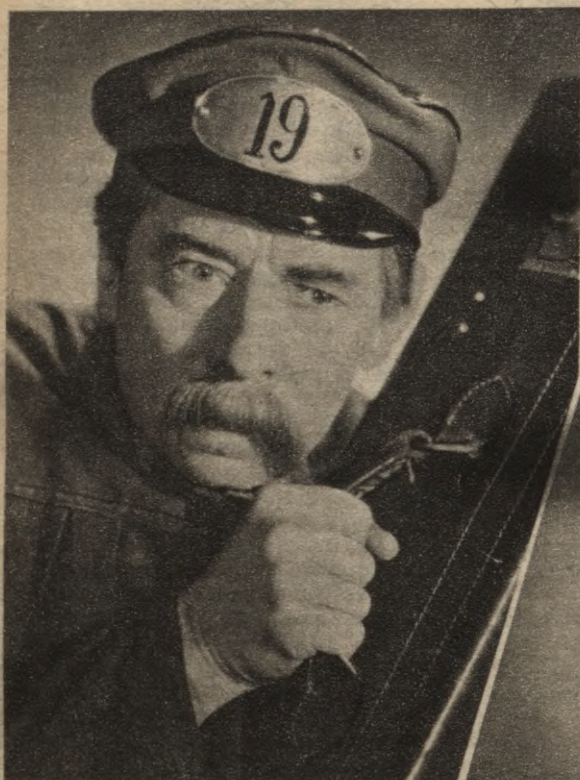
seržanta rīkojumu, bet iestāšos klosterī...”

Tikai lēnām draugi samierinājās ar notikušo un aizgāja no nelaiemes vietas. Aiz muguras viņus svētīja zvēru dārza sargs:

„Vai tas ir redzēts: pašiem nelien iekšā, bet dod šnabi putniņiem!”

Kārlis Krūmājs.

5 LOMAS VIENĀ FILMĀ

Ekspresis kā detektīvs.

Ciešāki palūkojoties, šai ekspresi saskatāms Pauls Henkels, kas šē nopūlas ar smagas ceļa somas pārvietošanu. — Arvien necaurredzamāka kļūst loma, ko viņš tēlo šai asprātīgu situāciju pārsūtinātā filmā.

Lieka bārda un villotas kārtis. Pēkšņi šis sava kunga Zandersa kalpotājs Kaspars Naters parādās kā viņa draugs un kāršu spēles partneris. Ar šo savu bārdu un manierēm viņš uz mata līdzinās kādam profesoram Natuziusam, ap ko saistās visi pavedieni filmā „Zandersa kungs dzīvo bīstami”.

„Vai Zandersa kungam būtu vēl kāda vēlēšanās?”

Arī tas ir Pauls Henkeis: šoreiz kā traģikomīkis grūtsirdīga kalpotāja lomā, kas kļuvis melancholisks nemitīgās rūpēs par savu kungu.

Vecāks, bet vingrs slaida auguma kungs, pedantiski rūpīgs katrā savā kustībā un darbībā, no kura katru mirkli sprēgā nemākslota humora dzirkstis — tāds ir Pauls Henkels (Henckel), kas arī Latvijas kino draugiem labi pazīstams no daudzajām lomām filmās. Dažai labai no šīm filmām Henkels ar savu dzīvo galvenās lomas tēlojumu pašķīris ceļu lieliem panākumiem. Bet viņa meistariskā spēle nekad nav pagājusi nemanīta arī tad, kad viņš bijis mazākās lomās. Pat negribot viņš aizvien izvirzījies priekšplānā. Visnenozīmīgākam teikumam viņš prot piešķirt apgarotību. Nepārspējama ir viņa smalki niansētā vaibstu spēle. Skriet, nervoza elegances neatlaidīgi tur savā varā šo skatuves un filmas mākslinieku, kas ne no kā cita tā nevairās kā no pārspilējumiem. Viņa humors nav skaļš vai rupjš. Tieši ar to viņš pie-

pulcējas tiem patiesajiem humoristiem, ko mēs labprāt vēlamies skatīt un dzirdēt. Tādu mēs viņu atceramies no filmām „Viena nakts Venecijā”, „Silāja skolotājs Uve Karstens”, „Veca sirds kļūst atkal jauna”. Tāds viņš ir arī filmās „Lielpilsētas melodija”, „Brīnumvijole” un „Ugunīgā bole”, ko „Ostland” filma rādīs Latvijā vēl šai sezonā.

Šis reinlandietis, kas pirmos panākumu laurus guvis Diseldorfas teātrī priekš 25 gadiem un jau mēnās filmas laikos iekarojis lielu populāritāti ar savu izteiksmīgo mīmiku, pats sevi pārspējis visjaunākajā filmā „Zandersa kungs dzīvo bīstami”, ko drīz varēs skatīt arī Rīgā. Pauls Henkels šai filmā ar labpatiku skatāms piecās dažādās lomās.

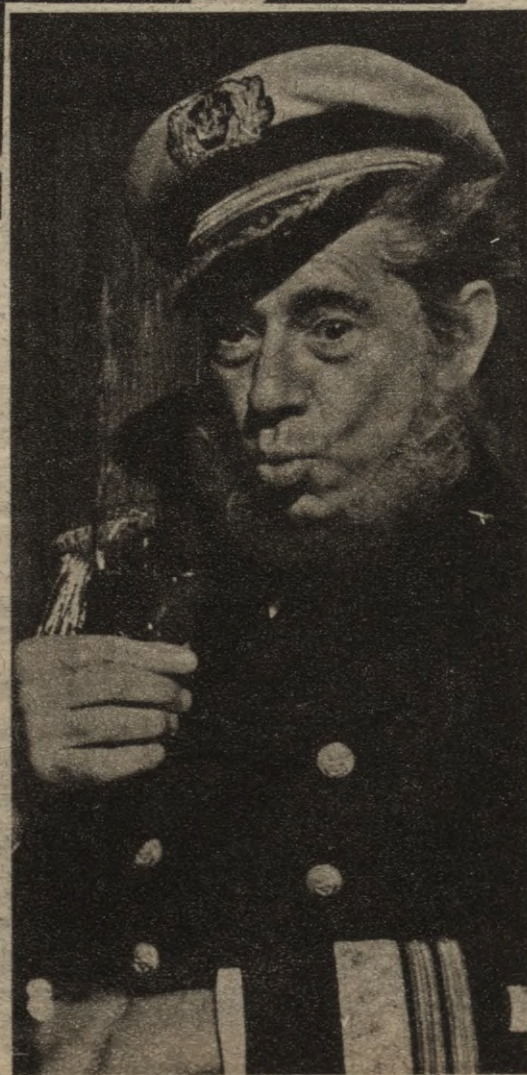
E. S.

No kalpotāja par kapteini.

Kas gan šē pazīst Paulu Henkelu no pirmā acu uzmetiena? Sava kunga Zandersa vispadevīgākais kalps un palīgs pārvērties par vecu jūras vilku, kas acīm redzot — un šē kalpotājs pilnīgi līdzinās kapteinim — tomēr prot baudīt.

Kad Pauls Henkels smejas, gribot negribot jāsmējas, jo būdams humora meistars, viņš kā filmā, tā arī uz skatuves prot visas tās mākslas nianšes, ar ko tā lepojas reinlandieši: — sasmīdināt citus cilvēkus.

„Tobis” un „Ostland” filmas uzt.

DER ZINĀT

KAS IR ZĪMULIS?

Ja kādā jaukā dienā pasaulē pazustu visi zīmuli, tad mūsu laiku kultūras cilvēks justos pagalam nelaimīgs. Vismaz tik ilgi, kamēr nebūtu izgudroti zīmūļa aizstājēji. Savā 480 gadu ilgajā mūžā tagadējais grafīta zīmulis ir kļuvis nepieciešams ne tikai māksliniekiem, tirgotājiem un amatniekiem, bet gan ikvienam civilizētam cilvēkam.

Kas tad īsti ir zīmulis? Daudzi teiks — grafīta stienītis koka ietvarā. Istenībā tik vienkārša lieta nav. Tira grafīta zīmūlis lieto reti. Zīmūļa stienīša masu tagad galvenokārt pagatavo no smalka grafīta pulvera, ko samieksē un sajauc ar māliem. No šīs masas ar spiedi izveido zīmūļu stienīšus, izžāvē tos, ievieto ugunturīgās kapsulās un pēc tam karsē. Jo cietāka zīmūļa šķirne, jo vairāk tai piejaukti māli un jo ilgāk tā karsēta. Mikstākiem zīmūļiem mālu piejaukums mazāks, tāpat karsēšanas laiks. Parasti vienai daļai grafīta piejauca 0,8—1,6% mālu. Tā dēvētiem tintes zīmūļiem bez grafīta un māliem vēl piejauktas anilīnkrāsas, kas tad saslāpina ar ūdeni fiksē neizdzēšami rakstīto uz papīra. Krāsainie zīmūļi ir attiecīgo krāsu ķermeņu savienojums ar dažādām vienotajām vielām, piem., gumiarabiku. Gatavos zīmūļu stienīšus ievieto īpašos ietvaros, kas lētākiem zīmūļiem darināti no egļu, liepu jeb alksņu koka. Bet labākām šķirnēm ņem t. s. ciedru koku un īsti balto ciedru, Verdžīnijas pāegli un Dienvidamerikas cedrellu. Uz koka ietvara blakus firmas nosaukumam atzīmē vēl zīmūļa cietumu vai nu ar numuru jeb burtiem. Ar numuriem apzīmēto vismikstākiem ir Nr. 1, viscietākiem Nr. 5. Turpretī ar burtiem apzīmētajiem cietuma gradu skaits daudz lielāks. Vismikstākie apzīmēti ar: BBBBBB, vidēji cieti ar HB un viscietākie ar HHHHHH.

Pirmie grafīta zīmūļi radās 1664. gadā, kad Anglijā atrada kādu grafīta slāni. Tai laikā grafīta cena bija ļoti augsta — par 1 kg Londonā maksāja 350 markas. Bet arī tad pieprasījumi bija tik lieli, ka, rūpējoties, lai grafīta slānis tik drīzi neapsiktu, raktuvi izmantoja tikai 6 nedēļas gadā. Ar 18. gs. pirmo pusi grafīta zīmūļu rūpniecība izplatījās arī Francijā un Vācijā. Sākumā zīmūļu izgatavošana bija atsevišķu amatnieku rokās. Tā, piem., Nirnbergā bija pat atsevišķs zīmūļnieku amats, kas stingri raudzījās, lai pie amata nepiederīgie nenodarbotos ar zīmūļu darināšanu. Taču jauno laiku vēsmas un prasības bija skārušas arī šo amatu. 1785. gadā pašā Nirnbergā bija tikai 3 zīmūļnieku amata meistari, kurpretī ārpus pilsētas veseli 16 nekorporēti zīmūļnieki. Viens no šādiem nekorporētiem zīmūļniekiem Antons Vilhelms Fabers Steinā pie Nirnbergas 1726. gadā lika pamatus tagadējai pasaulslavenai zīmūļu karaju Faberu dinastijai.

Latvieši ar zīmūļiem jeb, kā toreiz dēvēja — bleistīkiem iepazinās samērā agri. Jau 1772. gadā Lange savā vārdnīcā to atzīmē, turklāt mēģinādamus latviskot par „mella krihte”. Taču bleistīka nosaukums noturās līdz pat pagājušā gadsimta beigām, kad to pamazām izspiež jaundarinātais „zīmulis”. J.S.

CIK BĒRNU VAJAG ĢIMENĒ?

Pavīrsi atbildot uz augšminēto jautājumu, mūsu atbilde būtu, ka ģimenē ir vajadzīgi 2 bērni, jo tiem jāaizstāj 2 cilvēki, proti, tēvs un māte. Bet padomāsim mazliet un tad konstatēsim, ka viena daļa bērnu nomirst, viena daļa pieaugušu paliek bez pēcnācējiem, kādēļ caurmērā ģimenē ir vajadzīgi vairāk kā divi bērni. Bet cik? Mazliet vairāk par 2 bērniem ģimenē? Aprēķināsim!

Iedomāsimies, ka gadā mums piedzimtu 100.000 dzīvas meitenes, no kā gan esam ārkārtīgi tālu (1939. g. piedzima 17.531 meitene). Līdz praktiskam dzemdēt spējīgo vecumam — 18 gadi, no šī skaita nomirst apm. 10% vai 10.000. Paliek 90.000 sievietes. Līdz 30 g. vecumam apprecas apm. 70%, līdz 40 g. v. — 80% sieviešu. Tātad līdz 40 g. apprecas 72.000 sievietes. Rēķina, ka 10% laulību ir neauglīgas dažādu iemeslu dēļ (abortu, venerisko slimību u. c. sekas), vai auglīgas varētu būt 63.800 laulības. Tā kā uz 100 meitenēm dzimst 106 zēni, tad šīm laulībām jādzemdē 206.000 bērnu. 30% no dzimušiem dzimst nedzīvi, kas ir 61.800, kādēļ dzimušo skaitam jābūt 212.180 vai uz katru auglīgu laulību 3,33, lai tauta varētu palikt nākotnē līdzšinējā skaitā.

Bet ne visi bērni ir vēlaini, jo mums ir jāizvairās no asociāliem, iedzimti slimiem, mazvērtīgiem, kādu ir vismaz 10%. Tas nozīmē, ka veselīgās ģimenēs bērnu jābūt vairāk, tas ir 3,66, noapaļojot uz augšu 3,7 resp. 4 bērni.

Bet latviešu ģimenēs bērnu caurmērā 2,2. Tas nozīmē tautas izmiršanu nepietiekamas dzimstības dēļ, ko vēl paštrīnājuši bolševīku noslepkavotie un aizvestie un upuri frontē. Visi šie zaudējumi liek aprēķināt, ka latviešu ģimenēs jābūt vairāk par 4 bērniem, ja ne vismaz 5 bērni, vai vairāk nekā divkārt tik daudz kā līdz šim. To panākt ir latviešu tautas lielākais uzdevums.

Dž. R.

KAD GADĀS PĀRSKATĪTIES

Tad vēl ir labi.

Miera laikā mazā pilsētīnā notiek garnizona balles.

„Tas pulkvedis, kas stāv pāri pretim, gan ir īsts putnu biedēklis,” savai deļotājai čukst jaunķareivis Pākste. „Jenaidnieks, viņu ieraugot vien, laistos lapās!”

„Vai jūs zināt, kas es esmu?” sašutusi jautā meitene. „Es esmu tā pulkveža meita!”

„Bet vai jūs zināt, kas es esmu?” jautā Pākste.

„Nē!”

„Paldies Dievam!” atvieglots nopūšas Pākste un pazūd krūmos.

„Virni! Vai tu nezini, kur palikusi viena mana klikatīņa?”

„Tā... tā bija klikatīņa...”

Neko nevar darīt!

Pie tautasnama iejās satiekas divi kungi. Viens iet jau projām, bet otrs grib iet iekšā.

„Jūs arī uz Puplaksta priekšlasījuma?” jautā projāmgājējs.

„Jā!”

„Ejiet mājās! Nekavējiet laiku! Es nupat dabūju zināt, ka no Puplaksta priekšlasījumiem nekā neesot!”

„Nevaru, mīļais! Esmu pats Puplaksts!”

Vēl trakāk!

„Sakiet, lūdzu, kas ir tas neinteligentā izskata kungs?” Plakstiņš jautā namatēvam.

„Mans brālis!”

„Piedodiet! Es nemaz neievēroju. Tiešām, kad labi ieskatās, viņš ir jums ļoti līdzīgs!”

Viegli var ielabot!

„Aptiekāra kungs! Jūs man pagājušā reizē zobu pulvera vietā iedevāt žurku indī!” uztraukta stāsta aptiekāram vecāka sieviņa.

„Nav ko uztraukties, kundzīt!” atsaucas aptiekārs. „Jums tikai jāpiemaksā divas markas, un lieta būs kārtībā!”

Stāvoklis glabts!

„Nu, kā sauc tavu kaķīti, Elziņ?” jautā viesņa.

„Sākumā mēs viņu saucām par Belcebulu, bet kad viņam piedzima bērni, tad pārdēvējām par Mīci!”

Tumsā.

„Kādēļ tu mani, mīļais, tumsā nenoskūpstīji?” vilcienam izbraucot no tuneļa, pārmet Eifrozīne līgavainim.

„Mans Dievs! Vai tad tā nebiji tu?” ievasdas līgavainis.

Nebūs tiesas!

„Man šķiet, esmu jūsu seju jau agrāk kaut kur citur redzējis!”

„Nevar būt! Viņa vienmēr man ir atradusies galvas priekšpusē!”

Tik tālu mēs bijām.

Nav nemaz tik sen, kad sievietes centās ģērbties gluži tāpat kā vīrieši. Un nekur tas nebija tik traki kā pludmalē. Tādēļ arī vecajam, isredzīgajam Čapiņam gadījās šāda saruna:

„Sakiet, jaunais cilvēks, kas ir tas vecais kungs, kas sēž pie galdiņa?”

„Piedodiet — tā ir mana māte!”

„Un tā jaunā dāma viņai blakus?”

„Tas ir mans vīrs!”

Skaidrībai jābūt!

Mūzejā izstādē. Pavadonis, tikko beidzis sniegt paskaidrojumu par eksponātiem, jautā: „Manas dāmas un kungi! Vai kādam būtu vēl kāds jautājums?”

„Jā gan!” atsaucas kundzīte, kas visu laiku vairāk apbrīnojusi spožo parketu nekā gleznu. „Man būtu jautājums: ar ko jūs šie mūzejā spodrināt parketu!”

Smags sods.

„Kā tu sodīji Kurta nekaunību, kad viņš atļāvās tevi noskūpstīt?”

„Es vienkārši ignorēju viņa nekaunību!”

SPEKA VĪRS.

„Jā, kā gan negadās! Iedomājies — Bullītis aiz pārskatīšanās konjaka vietā ledzēris sālskābī!”

„Šausmīgi! Un kas notika ar viņu?”

„Nekas! Tikai ikreiz, kad viņš tagad šķauda, mutauņiņā rodas caurumi.”

„Mans dievs! Kas šorīt man par bārdul!”

„Vai jūs man nevarētu pateikt, kur pilsētīnā būtu kāds optiķis. Ceļojot esmu pazaudējis savas acenes.”

„Nu ņem, ņem, mērķaķīti, cukuriņu...”

„Kādēļ visi nostājušies pie vienas kases, lai gan pārējie lodziņi brīvi?”

„Pagājušā reizē šis kasiēris pārskatīšanās deļ bija izmaksājis 500 marķu vairāk.”

„Mans vectēvs ir isredzīgs. Un nu viņš stāv jau veselu stundu...”

SVETDIEN, 11. JŪNIJĀ.

5.00 Raidījums vācu karav. 6.30 Ziņas latv. val. 6.45 Hamburgas ostas konc. 7.00 Ziņas vācu val. Pēc tam: Dienas programma. 7.10 Hamburgas ostas konc. 8.00 Mūzika svētdienas ritā (sk. pl.). 9.00 Jaunatnei. 9.30 Mūzika bērniem. 10.00 Ziņas vācu val. 10.10 Dievkalpojums. 11.10 Kora dziesmas. Dzied rad. koris T. Kalniņa vad. 11.30 Nedēļas polit. priekšl. 11.45 Vācu māksla, vācu gars. 12.15 Ziņas latv. val. 12.30 Ziņas vācu val. Pēc tam: Vācu tautas koncerts. 14.00 Ziņas vācu val. 14.15 Ziņas. 14.30 Sētā un druvā. Raidījums lauksaimniekiem. 15.00 Nav tālu Jāņu diena! Pied. Marija Vintere, Aleksandrs Kortāns, Emīlija Bērziņa (dekl.), Kārlis Dzeldes (dekl.), radiof. koris T. Kalniņa vad., sk. uzp. 16.00 Ko karavīri vēlas (pārraid.). 16.45 Ziņas latv. val. 17.00 Ziņas vācu val. 17.15 Ko karavīri vēlas (turp.). 18.00 Latviešu karavīru stunda. 19.00 Nedēļas atbalss. 19.15 Svinīgs koncerts, sakarā ar Richarda Strausa 80. dzimundien (pārraid. no operas). Pied. Marija Vintere, Adele Pulciņa - Karpa, Anna Luīda - Pabiana, rad. no operas apv. orķ. diriģenta Friča Lēmaņa vad. 21.00 Ziņas latv. val. 21.15 Deju mūzika. 23.15 Nakts mūzika. 24.00 Ziņas vācu val. 0.15 Nobeigums.

PIRMDIEN, 12. JŪNIJĀ.

11.30 Darbam un mājai. 14.30 Solistu koncerts. Pied. Helena Cinka-Berzinska (dziesmas), Arvids Ciemiņš (čells). 16.00 Pēcpusdienas mūzika. 17.15 Vācu mūzika un literatūra. Pied. Hanna Manna (dziesmas), Arturs Priednieks - Kavara, Ludvigs Svarcers (klavieres), grāfs B. fon Sverins (dekl.). 18.30 Vācu karavīru stunda. 19.00 Priekšlasījumu cikls: Mūsu karaspēks. 19.15 Ziņas no karaļauka. 19.30 Mūzika. 19.45 Polit. priekšl. 20.15—21.00 Rīga: Kas katram tīk (pārraid.). 20.15—21.00 Madona, Kuldīga un Liepāja: Vilmas Delles raidāmluga „Sūknis”. 21.15 Kas katram tīk (pārraid.). 22.30 Kamer-mūzika. Hendeja sonātas atsk. V. Stūresteps (vijole) un Olga Stūrestepa (klavieres).

OTRDIEN, 13. JŪNIJĀ.

12.00 Karavīru vēstulnieks. 14.30 Latviešu mūzika un literatūra. Pied. Salomeja Prikule (dziesmas), Kārlis Pabriks (dekl.). 16.00 Pēcpusdienas mūzika I. 17.15 Pēcpusdienas mūzika II. 18.30 Latviešu karavīru stunda. 19.15 Ziņas no karaļauka. 19.30 Mūzika. 19.45 Polit. priekšl. 20.15 Mūzika no operētēm un skaņu filmām (sk. pl.). 22.20 Kamermūzika. Jozefs

Millers atsk. V. A. Mocarta un L. v. Bēthovena darbus. 23.15 Deju mūzika.

TRESDIEN, 14. JŪNIJĀ.

11.30 Darbam un mājai. 14.30 Dzimtenes sveiciens aizvestajiem tautiešiem. Pied. Tālis Matīss, Jānis Osis, rad. koris T. Kalniņa vad. 16.00 Pēcpusdienas mūzika. 17.15 Pūtēju orķ. koncerts. 18.00 Trīmdā aizvesto tautiešu piemiņas koncerts (pārraid. no Universitātes aulās). Pied. Herta Lūse, Māris Vētra, Olafs Ilziņš, prof. Alfreds Kalniņš, T. Reitera koris. 19.30 Mūzika. 19.45 Aktuāli temati. Latv. biedr. „Lidumnieka” raid. 20.15 Vakara koncerts. Pied. Adele Pulciņa-Karpa, Vold. Ruševics, rad. koris T. Kalniņa vad., rad. orķ. O. Bištēviņa vad. 22.20 Nakts mūzika.

CETURTDIEN, 15. JŪNIJĀ.

11.30 103. Darba pārtraukuma koncerts. 14.30 Vācu literat. un mūzika. Atsk. Fannija Viksne (dziesmas) un Māra Kaldovska (dekl.). 16.00 Pēcpusdienas mūzika I. 17.15 Pēcpusdienas mūzika II. 18.30 Vācu karavīru stunda. 19.15 Ziņas no karaļauka. 19.30 Mūzika. 19.45 Polit. priekšl. 20.15—21.00 Rīga: Raiba instrumentu parāde. 20.15—21.00 Madona, Kuldīga un Liepāja: Jāņa Sārta raidāml. „Izpalīgs”. 21.15 Latviešu kompon.: Jēkabs Graubiņš. Pied. Herta Lūse (dziesmas), Georgs Karlsons (klavieres), Augusta Dombrovska stīgu kvartets, rad. koris T. Kalniņa vad. 22.20 Deju mūzika.

PIEKTDIEN, 16. JŪNIJĀ.

8.00 Rīta mūzika. Latv. mūzika. 12.00 Karavīru vēstulnieks. 14.30 Augusta Melnalkšņa raidāmluga „Cūkgāns”, pēc Andersena pasakas. 16.00 Pēcpusdienas mūzika. Pied. Amanda Liberte-Rebāne (dziesmas), Arturs Vanags (dziesmas), Viesturis Bišers (klavieres), rad. koris T. Kalniņa vad. 17.15 Pēcpusdienas mūzika II. 18.30 Latviešu karavīru pusstunda. 19.00 Priekšlasījumu cikls: Mūsu aviācija. 19.15 Ziņas no karaļauka. 19.30 Mūzika. 19.45 Polit. priekšl. 20.15 Vakara koncerts. Atsk. lielais rad. orķ. Helmuta Tīrfeldera vad. 21.15 Deju mūzika. 22.20 Kamermūzika (sk. pl.). 23.15 Deju mūzika.

SESTDIEN, 17. JŪNIJĀ.

11.30 Darbam un mājai. 14.30 Anas Brigaderes luga „Mazā māja”. 16.00 Pēcpusdienas mūzika (pārraid.). 18.30 Vācu karavīru stunda. 19.15 Ziņas no karaļauka. 19.30 Mūzika. 19.45 Polit. priekšl. 20.15 Mūzikas skaņās viss veicas labāk (sk. pl.). 22.20 Deju mūzika.

DARBDIENĀS KĀ PARASTS.

ANEKDOTI

Prātīga iekārtošanās.

Zviedru dzejnieku Kārli Michaelu Belmani karalis Gustavs III bieži izmantoja dažādu veikalisku darījumu veikšanai, uz ko dzejniekam bija nags. Kādreiz dzejnieks izteicās pārāk brīvi, un karalis dusmās aizliedza viņam ierasties pilī. Tā kā veikala darījumi tomēr bija turpināmi, vajadzīgās aktis dzejniekam noģādāja mājā.

Kādreiz karalis jāja garām tā dzīvoklim un izbrīnā vēroja dīvainu skatu: pie dzejnieka augšstāva loga bija pieslietas kāpnes, uz tām stāvēja frizieris un ieziepēja saimnieku, kas bija izbāzis galvu pa logu.

„Ko tāda mērkaķošāns nozīmē?” karalis jautāja dzejniekam.

„Kāda strīdus dēļ es frizierim aizliedzu spert kāju manā namā, bet tomēr viņa pakalpojumi man nepieciešami, tādēļ iekārtojāties šitā!”

GODA LIETA.

Angļi un amerikāņi sacenšas lielībā — kurš visvairāk ar kara sūtijumiem atbalstīs padomju.

Sams: „Visvairāk sūtījis esmu es.”

Džons: „Nē — esi!”

Sams: „Nav tiesa, jo pasaules lielākais nelietis esmu es!”

Džons: „Nē — esi!”

Josifs: „Plūtokrāti nolādētie! Vai nezināt, ka šis goda tituls piešķirts man par revolūcijas padziļināšanu?!”

Piliens deguna galā.

Bagāts Antverpenes tirgotājs pasūtīnāja Antonam van Deikam sava vecā tēva portretu. Gleznotājs ķērās pie darba un uzgleznoja veci tik labi, ka pasūtītājs varēja būt apmierināts. Bet kad viņš to redzēja, viņš izlikās, it kā nebūtu mierā ar mākslinieka darbu. Gleznotājs saprata, ka tirgotājs tādā kārtā grib tikt cauri ar mazāku maksu.

„Jums taisnība,” viņš teica, „jūsu tēvu nevar vis labi pazīt, bet es tūlīt to padarīšu pazīstamu!”

Viņš paņēma otu un piegleznoja pie veča prāvā deguna gala dzeltenī dzidru pilienu.

„Tā,” viņš teica, „tagad viņu pazīs visa Antverpene. Un, lai par to pārliecinātos, es' gleznu izstādīšu kādā skatlogā.”

Tirgotājs lūdza to nedarīt, lai tēvu nenodotu pilsētas apsmieklam. Viņš bija gatavs samaksāt papildus, ja gleznotājs nodzēs pilienu deguna galā.

„Labi,” gleznotājs bija ar mieru, „tagad maksājiet man uz pusi vairāk, nekā bija noligts par portretu!”

Tirgotājs sūkstīdamies samaksāja prasīto, un gleznotājs izdzēsa dārgo pilienu.

VIŅAM MŪSU JOKI NEPATĪK.

ILUSTRĒTS NEDĒĻAS ŽURNĀLS „LAIKMETS”. Izdevējs ARTURS FREIMANIS. Atb. redaktors EDUARDS TŪBELIS. Žurnāla „Laikmets” redakcija un apgāds Rīgā, Iona der Golca gatvē (Aspazijas bulv.) 6. Redakcijas tālrunis no plkst. 8.00 līdz 16.00 — 32653, izdevēja — 22588, atbildīgā redaktora — 34654, redaktora — 34692, ilustratoru — 34696, vietējās nodaļas — 32653, apgāda — 22614. Numurs maksā 30 pf. Nākošais numurs iznāks 16. jūnijā.

10. Jūlijs 1944